



Beleidsplan Integraal Beheer Openbare Ruimte

gemeente **Dalfsen** 

14 07 2017

Project:	Beleidsplan Integraal beheer openbare ruimte
Projectnummer:	P531-03
Registratienummer:	2017427
Auteurs:	Ir. C.R. van Zwam, D. Smits MSc., ir. M. Hommel en Drs. J. Koekoek
Opdrachtgever:	Gemeente Dalfsen
Datum:	14 juli 2017



Inhoudsopgave

SAMENVATTING	5
1. Inleiding	10
1.1 Beleid voor integraal beheer van de openbare ruimte	10
1.2 Missie en visie.....	11
1.3 Proces.....	11
1.4 Beheer van de openbare ruimte.....	11
1.5 Functiegebieden en kernen.....	12
2. De openbare ruimte in de gemeente Dalfsen	13
2.1 Hoeveelheid openbare ruimte	13
2.2 Onderhoudskwaliteit.....	14
2.3 Budget voor onderhoud.....	15
2.4 Conclusies en vergelijking.....	17
3. Pijlers beleid openbare ruimte	18
3.1 Ruimtelijke kwaliteit en beleving	18
3.2 Samenwerken en participatie	19
3.3 Gebiedsgericht werken	19
3.4 Duurzaam in stand houden	19
3.5 Financiën; acceptabele maatschappelijke kosten	20
4. Ambitie per functiegebied	21
4.1 Inrichting	21
4.2 Gebruik	22
4.3 Onderhoud	23
4.4 Per functiegebied	24
5. Accenten per kern	26

5.1 Algemeen.....	26
5.2 Dalfsen.....	26
5.3 Hoonhorst	27
5.4 Lemelerveld	27
5.5 Nieuwleusen	28
5.6 Oudleusen.....	28
6. Wat gaan we daarvoor doen	29
6.1 Ruimtelijke kwaliteit en beleving	29
6.2 Samenwerken en participatie.....	30
6.3 Gebiedsgericht werken	30
6.4 Duurzaam in stand houden	31
6.5 Kwaliteit tegen acceptabele maatschappelijke kosten	31
7. Wat gaat het kosten	32
Bijlage 1 Toelichting kwaliteitsniveaus onderhoud.....	33
Bijlage 2 Uitwerking visie per functiegebied.....	35
Bijlage 3 Alternatieve scenario's.....	49

SAMENVATTING

Missie en visie → strategie voor integraal beheer

Het beleidsplan Integraal Beheer Openbare Ruimte (IBOR) beschrijft de lijnen waarlangs de gemeente, samen met de gebruikers van de openbare ruimte als bewoners en bedrijven, de komende jaren de openbare ruimte in stand wil houden en ontwikkelen. Het IBOR bevat geen inhoudelijke koerswijzigingen, maar legt de huidige keuzes en werkwijze vast. Hierdoor ligt helder vast wat bestuur, organisaties en gebruikers kunnen verwachten van het beheer van de openbare ruimte.

De inrichting en het beheer van de openbare ruimte moet bijdragen aan de gemeentelijke missie en visie. Vertaald naar de openbare ruimte is de strategie:

“Het duurzaam (samen met bewoners, maatschappelijke organisaties en bedrijven) ontwikkelen en in stand houden van een veilige en sociale (fysieke) leefomgeving, met de hoogst mogelijke (karakteristieke) ruimtelijke kwaliteit en belevingswaarde tegen acceptabele maatschappelijke kosten.”

Bij het opstellen van dit plan is eenieder de mogelijkheid geboden om een inbreng te leveren. Tijdens de inloopbijeenkomsten in de vijf kernen is enerzijds uitleg gegeven en anderzijds inbreng en mening gevraagd over de openbare ruimte. Bewoners hebben aan kunnen geven welke plekken en gebruiksmogelijkheden men in de eigen woon- en leefomgeving belangrijk vindt en wat er verbeterd kan worden. De aangegeven punten zijn meegenomen in de uitwerking van het plan.

Het beheer van de openbare ruimte

Het integraal beheer van de openbare ruimte staat voor alle maatregelen die nodig zijn om de openbare ruimte op het gewenste niveau te brengen en in stand te houden. Daarbij is het uitgangspunt dat de openbare ruimte als één geheel wordt ervaren en de gebruiks-, inrichtings- en beheerkwaliteiten met elkaar in balans zijn. Dit wordt ook wel de ‘gouden driehoek voor een succesvolle openbare ruimte’ genoemd. Het beheren van de openbare ruimte bestaat uit het onderhouden, het (her)inrichten en het reguleren van het gebruik.

Het huidige beheer

De gemeente Dalfsen beheert 6,1 miljoen m² openbare ruimte, waarvan 2,8 miljoen m² verharding (wegen, fietspaden etc.) en 3,3 miljoen m² groen. De openbare ruimte is ingericht met meer dan 58.000 objecten.

De huidige onderhoudskwaliteit van het areaal is goed: het areaal ligt gemiddeld op B-niveau (zie bijlage 1 voor een uitleg van beeldkwaliteit). Incidenteel komen lagere kwaliteiten voor.

Leeswijzer

Het ‘beleidsplan integraal beheer openbare ruimte’ is opgebouwd uit zes hoofdstukken.

- Hoofdstuk 1 omschrijft de doelstelling en de afstemming met ander beleid.
- Hoofdstuk 2 geeft een korte kenschets van de openbare ruimte in de gemeente Dalfsen ten aanzien van areaal, kwaliteit en beschikbaar budget.
- Hoofdstuk 3 geeft de uitgangspunten van het beleid in 5 pijlers, te weten 1) ruimtelijke kwaliteit en beleving, 2) samenwerken en participatie, 3) gebiedsgericht werken, 4) duurzaam in stand houden en 5) acceptabele maatschappelijke kosten.
- In hoofdstuk 4 zijn de uitgangspunten uitgewerkt naar kaders voor het gebruik, inrichting en onderhoud van openbare ruimte in elk van de zogenaamde functiegebieden in onze gemeente.
- Hoofdstuk 5 geeft vervolgens de uitwerkingen en aandachtspunten per kern.
- In hoofdstuk 6 wordt tot slot omschreven wat we gaan doen om het beleidsplan IBOR uit te voeren, met de daarbij behorende kosten in hoofdstuk 7.

Op de inloopavonden die we als voorbereiding op dit beleidsplan hebben georganiseerd, dat de inwoners en ondernemers over het algemeen tevreden zijn over de huidige gebruiksmogelijkheden, de inrichting en het beheer van onze openbare ruimte. Dit blijkt ook uit de in 2015 gehouden burgerpeiling.

Voor het onderhoud van het areaal is jaarlijks 4,9 miljoen euro beschikbaar. Dit is € 482,- per woning per jaar of € 0,79 per m² per jaar. Het budget past bij het onderhoudsniveau, behalve voor verhardingen en civiele kunstwerken. Het huidige budget is te laag om de verhardingen en civiele kunstwerken op een B-niveau te (blijven) onderhouden.

Pijlers beleid openbare ruimte

Het IBOR legt de kwaliteit voor het beheer van de openbare ruimte vast (de prestatie) en beschrijft de kwaliteit van het gebruik en de inrichting. De strategie voor integraal beheer van de openbare ruimte is uitgewerkt naar vijf pijlers c:

1. Ruimtelijke kwaliteit en beleving;
2. Samenwerken en participatie;
3. Gebiedsgericht werken;
4. Duurzaam in stand houden;
5. Kwaliteit tegen acceptabele maatschappelijke kosten.

Deze pijlers geven zowel richting aan de inhoudelijke kwaliteit (1 en 4) als de manier van werken (2, 3 en 5). Hierna is per pijler benoemd wat we willen bereiken, wat we daarvoor gaan doen en wat het mag kosten.

1. Ruimtelijke kwaliteit en beleving

De kwaliteit van de groene openbare ruimte is een kernkwaliteit van de gemeente Dalfsen. In het IBOR wordt een inrichting met bijbehorende onderhoudskwaliteit gepresenteerd die passend is bij de grote waarde die aan de groene openbare ruimte wordt gehecht en de financiële mogelijkheden. Hiervoor zijn twee kwaliteitsniveaus gedefinieerd:

- **Basis**, gebieden waar de gemeente zorg draagt voor een sobere, veilige en nette (heel en schoon) basiskwaliteit. Het basisniveau geldt voor onder meer de woongebieden, bedrijventerreinen en het buitengebied.
- **Hoog**, gebieden waar de inrichting meer bijzonder en opvallend is met een passend (iets) hoger onderhoudsniveau. De gebieden met de kwaliteit 'hoog' hebben een betekenis voor de gehele gemeente. Het gaat om de dorpscentra, entrees van de dorpen, de begraafplaatsen en accentpunten in de hoofdinfrastructuur.

In dit beleidsplan zijn de verschillende kwaliteiten uitgewerkt per deelgebied en worden de accenten per kern toegelicht. Figuur 1 geeft een samenvatting van de voorgestelde inrichtings- en onderhoudskwaliteit in de gemeente Dalfsen.

Functiegebied	Inrichting	Onderhoud							
		Groen	Verharding	Verlichting	Spelen	Meubilair	Water	Civiele kunstwerken	Reiniging
Dorpcentra	Hoog	A	B/C	A	B	B	B	B	AB
Hoofdinfrastructuur	Basis / Hoog	A	B/C	B	B	B	B	B	AB
Begraafplaatsen	Hoog	A	B/C	B	B	B	B	B	AB
Woonwijken	Basis	B	B/C	B	B	B	B	B	AB
Bedrijventerreinen	Basis	B	B/C	B	B	B	B	B	AB
Recreatie en sport	Basis	B	B/C	B	B	B	B	B	AB
Maatschappelijk & dienstverlening	Basis	B	B/C	B	B	B	B	B	AB
Buitengebied	Basis	B	B/C	B	B	B	B	B	AB

Figuur 1 Voorgestelde inrichtings- en onderhoudskwaliteiten (Scenario A)

Wat gaan we daarvoor doen?

a) De gewenste onderhoudskwaliteit realiseren

In de analyse voor het opstellen van het IBOR is geconstateerd dat er structureel te weinig budget beschikbaar is om het areaal openbare ruimte op het kwaliteitsniveau te onderhouden. Het tekort komt vrijwel geheel terecht bij het wegonderhoud en het onderhoud van civiele kunstwerken. Een belangrijke redenen zijn de bezuinigingen van de afgelopen jaren. Het voorgestelde scenario zet in op het handhaven van de groene, veilige en nette kwaliteit van de openbare ruimte. Op deze wijze wordt bijgedragen aan (en geen afbreuk gedaan aan) de missie en visie van de gemeente Dalfsen.

Om dit scenario te realiseren moet het budget voor verhardingen en civiele kunstwerken toenemen. Onder verharding is de ambitiekwaliteit B/C opgenomen. De B staat voor het behoud van veiligheid en de C voor de prestatie voor de beeldkwaliteit (het aanzien van de verharding). Dit scenario heeft de volgende voordelen:

- Behoud van de kwaliteit van de (groene) openbare ruimte;
- Weinig risico ten aanzien van veiligheid van onze wegen, voet- en fietspaden;
- Een nette, aantrekkelijke openbare ruimte die past bij het karakter van de gemeente en bijdraagt aan het realiseren van de toekomstvisie en missie;
- De kwaliteit blijft op een niveau waar inwoners tevreden over zullen zijn.

b) De gewenste inrichtingskwaliteit beschrijven

Om de inrichtingskwaliteiten van de openbare ruimte te kunnen realiseren, wordt voorgesteld een handboek voor de inrichting van de openbare ruimte (HIOR) op te stellen. Het handboek beschrijft op een functionele wijze de gemeentelijke beleids- en beheeruitgangspunten. Het handboek kan zowel de technische uitgangspunten omschrijven (maatvoering, constructie, materiaalkeuze e.d.) als de ontwerpuitgangspunten (ruimtelijke karakteristiek, beeld, sfeer). Het HIOR is via internet toegankelijk en is daarmee voor iedereen openbaar en eenvoudig toegankelijk. Inrichtingskwaliteiten zijn transparant en toetsbaar voor de organisatie, ontwikkelaars en de gebruikers.

c) Monitoren van de onderhoudskwaliteit

Om te beoordelen of de onderhoudsprestatie wordt gerealiseerd, is monitoring noodzakelijk. Voorgesteld wordt twee keer per jaar de (beeld)kwaliteit te schouwen en de resultaten op te nemen in de bestuursrapportage.

d) Monitoren van de beleving van gebruikers van de openbare ruimte

Naast de onderhoudskwaliteit (op basis van de schouwsystematiek) is ook de beleving van de openbare ruimte (de mening van gebruikers) van belang. De burgerpeiling is voor het laatst uitgevoerd in 2015 en geeft een goed inzicht van deze beleving. De resultaten kunnen worden gekoppeld aan de gemeten onderhouds- en inrichtingskwaliteiten. In de toekomst zullen we voor de gemeten beleving een prestatie vastleggen. Voorgesteld wordt om de burgerpeiling te blijven gebruiken en door te ontwikkelen op het monitoren van beleving.

Wat mag het kosten?

- a) Om de gewenste onderhoudskwaliteit te realiseren moet het budget voor onderhoud van verhardingen vanaf 2018 met € 270.000 per jaar toenemen; voor civiele kunstwerken is jaarlijks € 40.000 extra nodig.
- b) Voor het beschrijven van de gewenste inrichtingskwaliteit wordt geen aanvullend krediet gevraagd.

- c) Voor het monitoren van de onderhoudskwaliteit is een toename van het budget voor de openbare ruimte van € 9.000,- per jaar nodig.
- d) Voor het monitoren van de beleving van gebruikers van de openbare ruimte wordt op dit moment geen krediet gevraagd.

2. Samenwerken en participatie

De openbare ruimte krijgt vorm samen met bewoners, maatschappelijke organisaties, bedrijven, strategische partners en andere overheden. De gemeente nodigt andere partijen uit om mee te denken of initiatieven te nemen en faciliteert deze waar mogelijk ("ja, tenzij..."). In de gebieden met een ambitie 'hoog' hanteert de gemeente een striktere regie om een samenhangend beeld te garanderen en het algemene belang te bewaken. In gebieden met de kwaliteit 'basis' is meer ruimte voor eigen inbreng en invulling van omwonenden, belanghebbenden, etc. Hier telt vooral het draagvlak in de eigen omgeving.

Wat gaan we daarvoor doen?

e) Verder uitwerken van het participatiebeleid voor het integraal beheer van de openbare ruimte

Op dit moment wordt er een 'pilot overheidsparticipatie' uitgevoerd. Dit project wordt geëvalueerd. De uitkomsten van de evaluatie zijn input en belangrijk voor het vervolg proces van participatiebeleid voor integraal beheer van de openbare ruimte.

Wat mag het kosten?

- e) Voor het verder uitwerken van het participatiebeleid voor het integraal beheer van de openbare ruimte wordt nu geen aanvullend krediet gevraagd.

3. Gebiedsgericht werken

De gemeente gaat de openbare ruimte gebiedsgericht, samen met haar gebruikers benaderen. Elk gebied krijgt een passende (beeld)kwaliteit, gebaseerd op de ambities 'hoog' of 'basis' met steeds eigen accenten. Werkzaamheden per gebied worden integraal gepland en uitgevoerd. De gemeente werkt hierbij met de wijkteams die dicht bij de bewoners staan en die wensen, werkzaamheden in overleg met de buurt en omgeving kunnen oppakken.

Wat gaan we daarvoor doen?

f) Het invoeren van buurtplannen

Elke buurt (b.v. gebied plaatselijk belang, kern of wijk) ontwikkelt samen met de gemeente een eigen buurtplan. In het buurtplan staan de voorgenomen plannen en projecten die de komende jaren in de buurt worden uitgevoerd. In het buurtplan is daarnaast ruimte voor ideeën, initiatieven en suggesties van gebruikers. Het buurtplan maakt daarmee integraal beheer afgestemd op de wensen van gebruikers van de openbare ruimte mogelijk. Daarnaast is het een platform om transparant te communiceren over voorgenomen werkzaamheden met een actieve inbreng van gebruikers.

Wat mag het kosten?

- f) Voor het invoeren van buurtplannen wordt een apart projectvoorstel geschreven.

4. Duurzaam in stand houden

Duurzaam ontwikkelen van de leefomgeving betekent: het samen met anderen te doen, werken aan een lange levensduur en het milieu ontzien. Bij de inrichting van de openbare ruimte gaan we nog explicieter kiezen voor robuuste, niet modegevoelige materialen en voldoende ruimte, zodat elementen lang mee kunnen zonder overlast of schade te geven.

Voor het beheer van de openbare ruimte is gekozen voor de hoogst mogelijke graad van duurzaam beheer, namelijk werken volgens de eisen van het productcertificaat 'Barometer Duurzaam Terreinbeheer' op het niveau "goud". Op deze manier wordt het terreinbeheer op een milieuverantwoorde manier uitgevoerd en wordt bijgedragen aan de gemeentelijke milieudoelstellingen.

Wat gaan we daarvoor doen?

g) Het behoud van de Barometer Duurzaam Terreinbeheer niveau goud

Wat mag het kosten?

- g) Voor het behoud van de Barometer Duurzaam Terreinbeheer is op dit moment geen aanvullend krediet noodzakelijk.

5. Kwaliteit tegen acceptabele maatschappelijke kosten.

Assetmanagement en risicogestuurd beheer maken het mogelijk om de mate waarin werkzaamheden of wensen van gebruikers bijdragen aan het bereiken van organisatie doelen en welke risico's genomen worden beter te beoordelen.

Hierdoor wordt een betere sturing op prestaties mogelijk en levert het integraal beheer een nog betere bijdrage aan het realiseren van de organisatiedoelen. De sturing richt zich op het zoeken naar een kosteneffectieve balans van beheerinspanning op korte en lange termijn en integrale risico's in alle geledingen van de organisatie. Bij assetmanagement moet u denken aan het sturen op bedrijfswaarden als Duurzaamheid, leefbaarheid, veiligheid en imago.

Wat gaan we daarvoor doen?

h) Invoeren van assetmanagement en risicogestuurd beheer

We gaan de keuzes rond groot onderhoud en vervangingen van groot onderhoud de komende jaren inzichtelijk maken op basis van risicoafwegingen. Bij een risicoafweging staat de vraag centraal welke risico's er zijn als niet tijdig wordt ingegrepen met groot onderhouds- en vervangingsmaatregelen. Er spelen meerdere risico's, zoals *veiligheid, kapitaalvernietiging, leefbaarheid en imago-schade*.

Risicogestuurd beheer wordt gezien als een aanvulling op de ambities die we voor de inrichting en het beheer van openbare ruimte in dit IBOR hebben voorgesteld. Doel is hiermee een nog betere sturing van het beheer mogelijk te maken en bovenal inzichtelijk te maken hoe het (integraal) beheer van de openbare ruimte bijdraagt aan de hogere doelen van de gemeente. Er wordt een apart plan van aanpak (projectvoorstel) geschreven voor de wijze waarop we asset management en het daarbij behorende risicogestuurd beheer gaan invoeren in Dalfsen.

Wat mag het kosten?

- h) Voor het invoeren van assetmanagement (risicogestuurd beheer) wordt een apart projectvoorstel geschreven.

Sturen en meten

Voorgaande wordt als volgt vertaald naar de planning- en control documenten (begroting, bestuursrapportage en jaarrekening). Op deze manier kan de voortgang en de effecten van het beleid worden gemonitord .

Meerjarig doel(en)	Door behoud van een duurzame, veilige, nette en groene omgeving als kernkwaliteit van de kernen en het buitengebied van de gemeente, bijdragen aan (en geen afbreuk doen aan) de missie en visie van de gemeente Dalfsen.
Activiteiten	<ul style="list-style-type: none"> a) De gewenste onderhoudskwaliteit realiseren (vanaf 2018); b) De gewenste inrichtingskwaliteit beschrijven (2018); c) Monitoren van de onderhoudskwaliteit (vanaf 2018); d) Monitoren van de beleving van gebruikers van de openbare ruimte (sinds 2015); e) Verder uitwerken van het participatiebeleid voor het integraal beheer van de openbare ruimte (2018); f) Het invoeren van buurtplannen (2019); g) Het behoud van de Barometer Duurzaam Terreinbeheer niveau goud (sinds 2010); h) Invoeren van assetmanagement en risicogestuurd beheer (2020).
Resultaten, indicatoren en meten	De onderhoudskwaliteit wordt twee keer per jaar gemeten volgens de beeldsystematiek van het CROW. De te behalen prestatie is opgenomen in figuur 1. Voldaan wordt als per discipline 90% van de metingen voldoet aan of hoger is dan de gestelde norm.

Indicator	Bron	Nulmeting	2018	2019	2020	2021
<i>Beheerdisciplines voldoen aan de onderhoudsnorm</i>	Schouw	100 % (2016)	100%	100%	100%	100%



Figuur 2 Lemelerveld

1. Inleiding

1.1 Beleid voor integraal beheer van de openbare ruimte

De openbare ruimte is de buitenruimte die voor iedereen toegankelijk is en in eigendom en beheer is van de gemeente Dalfsen. Het vormt de woon-, leef-, werk- en recreatie-omgeving van velen.

Een goede openbare ruimte heeft een belangrijke betekenis, laat mensen zich thuis voelen en draagt bij aan de algemene gezondheid, sociale veiligheid, vastgoedontwikkeling en de economische positie van een gebied. Door deze vele functies en de verschillende gebruikers moet de openbare ruimte aan een breed pakket van eisen voldoen. De gemeente maakt voor elke discipline aparte beheerplannen, zoals groen, verlichting, wegen. Dit voorliggende beleidsplan biedt een overkoepelend integratiekader voor deze beheerplannen en de gewenste beheer kwaliteit per discipline. Het 'beleidsplan Integraal beheer openbare ruimte' (verder: 'IBOR') beschrijft de huidige kwaliteiten en de lijnen waarlangs de gemeente, samen met de gebruikers van de openbare ruimte als bewoners en bedrijven, de komende jaren de openbare ruimte in stand wil houden en ontwikkelen.

Het IBOR bevat geen inhoudelijke koerswijzigingen, maar legt de huidige keuzes en werkwijze in de praktijk vast.

Dit betekent dat het beleidsplan:

- losse beleidsmatige beheeractiviteiten bundelt in een logisch geheel;
- helder vastlegt wat het bestuur, organisatie en partners kunnen verwachten van het beheer van de openbare ruimte;
- een lange termijn strategie bevat om het beoogde beleid effectief en efficiënt uit te kunnen voeren;
- richting geeft aan het bereiken van de missie en visie van de gemeente.

Wettelijk kader

De gemeente heeft als eigenaar/beheerder een wettelijke zorgplicht voor de openbare ruimte. Dit begrip staat niet letterlijk in het Burgerlijk Wetboek maar komt voort uit de rechtspraak over artikel 6:162 van het BW over onrechtmatige daad. De beheerder van de openbare weg is risico-aansprakelijk voor de schade die wordt veroorzaakt door een gebrekkige openbare weg (artikel 6:174 BW). Uit de rechtspraak blijkt dat voldoende zorg betekent: aantoonbaar regulier onderhoud, controle op gebreken en het uitvoeren van noodzakelijke maatregelen, voortvloeiend uit deze controle.

1.2 Missie en visie

De beleidsdoelstellingen voor de openbare ruimte komen voort uit de in 2009 geformuleerde toekomstvisie voor de gemeente Dalfsen. De centrale missie van de gemeente luidt:

‘Het ontwikkelen van vitale gemeenschappen in een onderscheidende woonplaats van groene signatuur’.

De ambitie voor de omgeving is een kwaliteitsontwikkeling in gang te zetten, waarbij elk project bijdraagt aan het verbeteren van de leefomgeving. Het IBOR krijgt hiermee een duidelijke richting; de inrichting en het beheer van de openbare ruimte moeten immers bijdragen aan deze gemeentelijke visie. Voor het beheer van de openbare ruimte is dit vertaald naar de volgende strategie:

“Het duurzaam (samen met bewoners, maatschappelijke organisaties en bedrijven) ontwikkelen en in stand houden van een veilige en sociale (fysieke) leefomgeving, met de hoogst mogelijke (karakteristieke) ruimtelijke kwaliteit en belevingswaarde tegen acceptabele maatschappelijke kosten.”

In het IBOR zijn de centrale elementen van deze strategie inhoudelijk beschreven als pijlers van het beleid in hoofdstuk 3, uitgewerkt naar concrete doelstellingen in hoofdstuk 4 voor inrichting, gebruik en onderhoud en in hoofdstuk 6 vertaald naar wat we daarvoor gaan doen de komende periode.

1.3 Proces

Het samen met bewoners, maatschappelijke organisaties en bedrijven vormgeven aan de openbare ruimte is uitdrukkelijk een onderdeel van de strategie. Bij het opstellen van het IBOR is ook de gelegenheid aan iedereen (gebruikers, belangenorganisaties, raadsleden) geboden om een inbreng te leveren. In inloopbijeenkomsten in de vijf kernen is uitleg gegeven over de openbare ruimte en de mogelijkheden en is inbreng en mening gevraagd over de kwaliteit en verbeterpunten. We hebben gevraagd welke plekken en gebruiksmogelijkheden men in de eigen woon- en leefomgeving waardevol vindt en wat kan worden verbeterd. De aangegeven punten zijn meegenomen in de uitwerking van het voorliggende IBOR. Een algemene bevinding is dat uit de reacties blijkt dat men op hoofdlijnen tevreden is over de huidige situatie. Dit bevestigt het uitgangspunt om de al lopende koers te blijven volgen en in het IBOR vooral het bestaande beleid helder te omschrijven en vast te leggen.

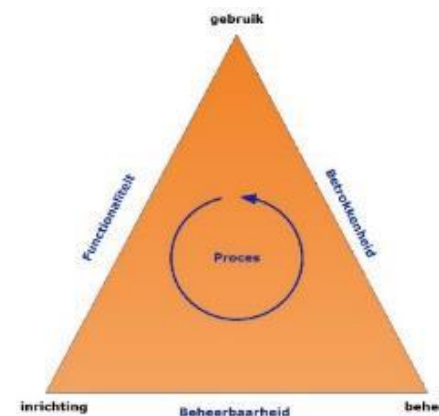
1.4 Beheer van de openbare ruimte

Het IBOR staat voor alle maatregelen die nodig zijn om de openbare ruimte op het gewenste niveau te brengen en in stand te houden. Daarbij is uitgangspunt dat de openbare ruimte als één geheel wordt ervaren en de inrichtings-, beheer- en

gebruikskwaliteit met elkaar in balans moeten zijn. Dit wordt ook wel de ‘gouden driehoek voor een succesvolle openbare ruimte’ genoemd (CROW-publicatie 292).

Het beheren van de openbare ruimte bestaat uit het onderhouden, het (her)inrichten en het reguleren van het gebruik, zie ook het kader met definities.

Binnen het reguliere onderhoud gaat het over een goede samenhang tussen de diverse productgroepen uit programma 3 ‘beheer openbare ruimte’ en programma 9 ‘ruimtelijke ordening en volkshuisvesting’, te weten: verharde wegen, onverharde wegen, fietspaden en voetpaden, bruggen, straatverlichting, gladheidsbestrijding, verkeersregelingen, watergangen, openbaar groen, kinderspeelplaatsen en landschap.



Definities

Beheer openbare ruimte: beheer omvat het onderhoud, (her)inrichten, en reguleren van het gebruik (toezicht/handhaving) van de openbare ruimte. Het gaat om alle maatregelen om de openbare ruimte in stand te houden en aan te passen op de gewenste functies en kwaliteitseisen.

Onderhoud openbare ruimte: handelen om de openbare ruimte in stand te houden, zodat deze blijft voldoen aan de bestaande functies en kwaliteiten. Daarbij wordt onderscheid gemaakt naar:

- **Serviceonderhoud;** niet gepland onderhoud, zoals het oplossen van meldingen, het repareren van schades en vernielingen, reageren op burgerinitiatieven.
- **Regulier, dagelijks onderhoud;** gepland onderhoud dat frequent wordt uitgevoerd (periodiek/jaarlijks terugkerend) of betrekking heeft op ingrepen op een klein gedeelte van het object. Denk aan maaien, snoeien of vegen.
- **Groot onderhoud;** projectmatig geplande, meer ingrijpende werken bedoeld om de levensduur te verlengen. Groot onderhoud heeft betrekking op een groot deel van het object. Denk aan herstraten of een nieuwe deklaag asfalt.
- **(Her)inrichten openbare ruimte:** het vernieuwen van een object met een gewijzigde inrichting en/of functie. Herinrichting laat de openbare ruimte opnieuw aan gewenste en veranderende functies en kwaliteitseisen voldoen.

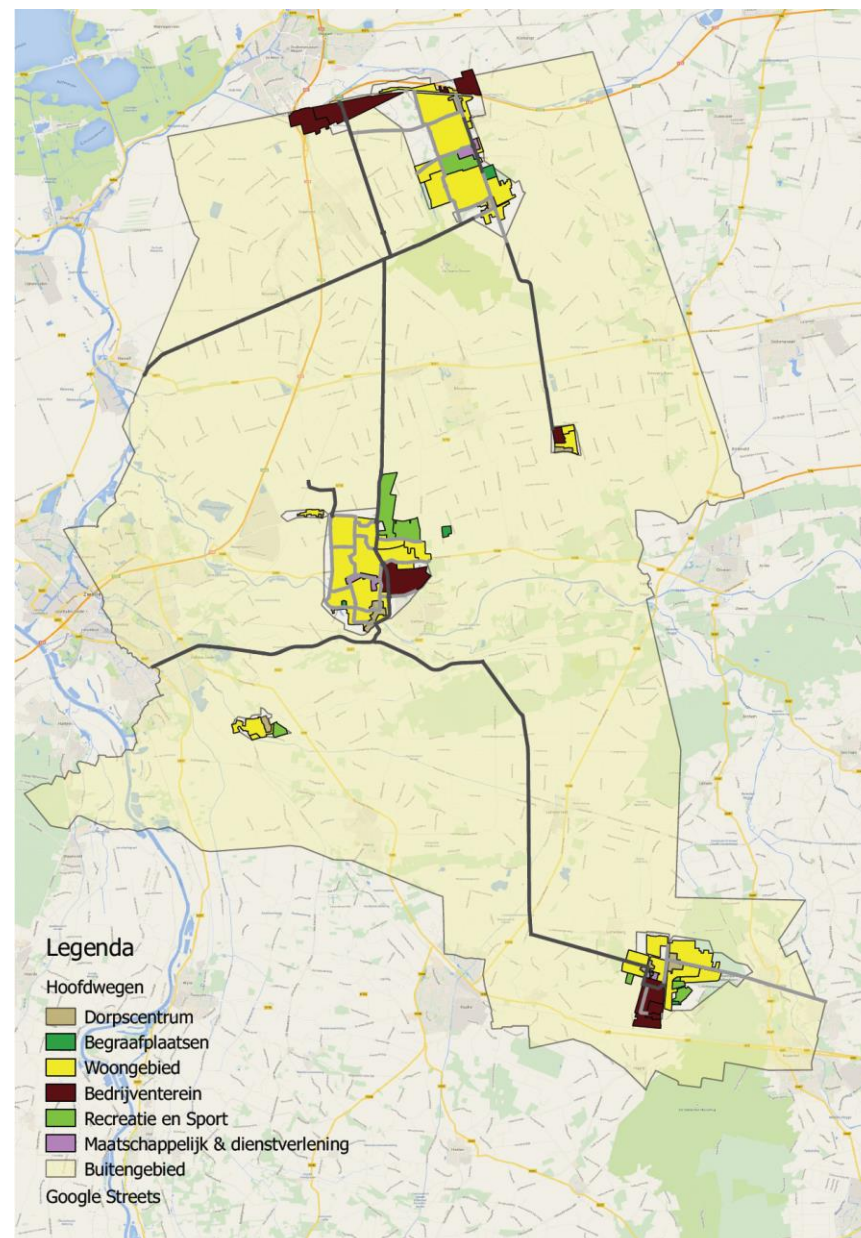
1.5 Functiegebieden en kernen

Het IBOR omschrijft een gedifferentieerde kwaliteit. Dit wil zeggen dat er keuzes zijn gemaakt naar type gebieden. Het plan maakt daarbij twee indelingen, namelijk naar “kernen” en naar “functiegebieden”.

- De openbare ruimte is verdeeld in functiegebieden, gebaseerd op de indeling in de structuurvisies kernen en buitengebied. Dit zijn de gebieden met een eigen typerende functie, zoals wonen of verkeer, en de basis voor keuzes in kwaliteit. Het onderstaande schema geeft de acht typen gebieden die zijn onderscheiden.
- De gemeente Dalfsen kent daarnaast vijf kernen en enkele buurtschappen. Elke kern kent diverse functiegebieden, zoals woonwijken en een centrum. Maar in elke kern hebben deze gebieden weer eigen kenmerken en identiteiten.

Dorpscentra	verstedelijking	<i>structuurvisie kernen</i>
Hoofdinfrastructuur	gebiedsontsluitingsweg A	<i>GVVP (provinciale wegen)</i>
	gebiedsontsluitingsweg B	<i>GVVP</i>
Begraafplaatsen	begraafplaatsen	<i>Structuurvisie kernen</i>
Woonwijken	wonen	<i>structuurvisie kernen</i>
	dorpsrandgebied	<i>structuurvisie kernen</i>
Bedrijventerreinen	bedrijven	<i>structuurvisie kernen</i>
Recreatie & sport	manifestatieterrein	<i>structuurvisie kernen</i>
	Sportparken/actieve recreatie	<i>structuurvisie kernen</i>
	dagrecreatie	<i>structuurvisie kernen</i>
Maatschappelijk & dienstverlening	maatschappelijk & dienstverlening	<i>structuurvisie kernen</i>
Buitengebied	landschap	<i>structuurvisie kernen</i>
	uiterwaarden	<i>structuurvisie kernen</i>
	alle landschapstypen	<i>structuurvisie buitengebied</i>

Figuur 3 Overzicht functiegebieden



Figuur 4 Overzicht functiegebieden



Figuur 5 Hoonhorst

2. De openbare ruimte in de gemeente Dalfsen

Dit hoofdstuk schetst de hoeveelheid en kwaliteit van de openbare ruimte en geeft inzicht in het beschikbare budget voor onderhoud in 2014. Dit hoofdstuk is een samenvatting van het rapport 'beheer in beeld', dat in 2014 is geschreven. De gegevens uit 2014 volstaan, aangezien de budgettaire verandering zeer gering is.

2.1 Hoeveelheid openbare ruimte

De gemeente Dalfsen beheert 6,1 miljoen m² openbare ruimte, of 608 m² per woning. 58% van dit areaal ligt in het buitengebied (vooral wegen en bermen) en 42% in de kernen.

m2 openbare ruimte	Verharding	Groen	Totaal
Kernen	1.118.394	1.429.927	2.548.321
Buitengebied	1.703.155	1.860.000	3.563.155
Totaal	2.821.549	3.289.927	6.111.476
m2 per woning	281	327	608

Figuur 6 Totaal areaal openbare ruimte gemeente Dalfsen in m2.

Areaal groen en verharding per kern (m2)	Verharding	Groen	Totaal
Dalfsen	482.142	738.251	1.220.393
Hoonhorst	28.236	34.805	63.041
Lemelerveld	188.750	152.119	340.869
Nieuwleusen	385.108	486.597	871.705
Oudleusen	34.158	18.156	52.314

Figuur 7 Verdeling areaal openbare ruimte per kern in m2

In de kernen beheert de gemeente 2,5 miljoen m², bestaande uit 1,1 miljoen m² verharding en 1,4 miljoen m² groen. Dalfsen, Hoonhorst en Nieuwleusen hebben verhoudingsgewijs meer groen dan verharding, Voor Lemelerveld en Oudleusen is dit omgekeerd. Dalfsen is een groene gemeente, zowel binnen de bebouwde kom als in het buitengebied. In absolute zin beheert de gemeente in Dalfsen en Nieuwleusen het meeste groen per inwoner, respectievelijk 99 m² en 82 m². Oudleusen heeft met 33 m² het minste m² groen per inwoner.

Het buitengebied dat op veel plaatsen in de kernen te beleven is, draagt vooral in de kleinere kernen sterk bij aan het groene karakter.

Objecten (stuks)	Bomen	Meubilair	Verlichting	Speel toestellen	Divers
Dorpscentra	474	72	413		2
Hoofd infrastructuur	119		171		30
Begraafplaatsen	731	2	4		
Woonwijken	8.012	231	3.683	528	161
Bedrijfventerreinen	412		237		51
Recreatie	598	22	77	37	10
Maatschappelijk&dienstverlening	810	6	159		1
Buitengebied	40.029	158	1.107		23
Totaal	51.185	491	5.851	565	278

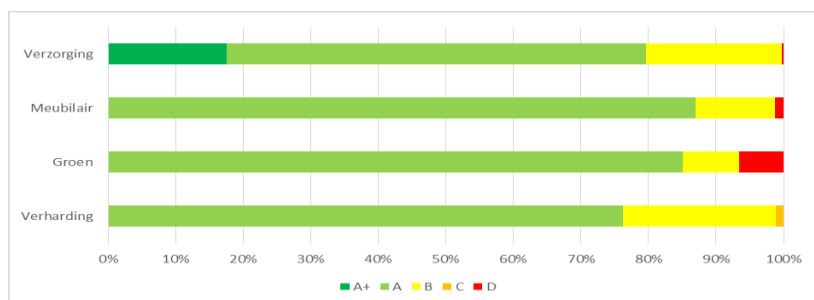
Figuur 8 Totaal areaal objecten in de openbare ruimte (stuks).

In de openbare ruimte beheert de gemeente een groot aantal objecten, zoals bomen, banken, speeltoestellen, afvalbakken, hondentoiletten, paaltjes, hekken en lantaarnpalen.

2.2 Onderhoudskwaliteit

De onderhoudskwaliteit wordt regelmatig gemonitord, zowel door middel van de schouwen die een algemeen beeld geven van de onderhoudskwaliteit, als de technische inspecties voor bijvoorbeeld wegen en speeltoestellen. De algemene schouw wordt uitgevoerd op basis van een landelijk toegepaste systematiek. De onderhoudskwaliteit wordt hierbij uitgedrukt in de letters A+ (zeer goed) tot D (zeer slecht). In bijlage 1 wordt deze systematiek verder uitgelegd.

Voor het opstellen van het IBOR is in september 2014 (Beheeraccent) en in september 2016 (Eco Consult) een schouw uitgevoerd. Het betreft een steekproef op respectievelijk 70 en 100 locaties. De uitkomsten zijn in lijn met eerdere metingen en laten een uitstekende onderhoudskwaliteit zien. In 2014 scoort het groen, meubilair en verharding voor het overgrote deel een A-kwaliteit.

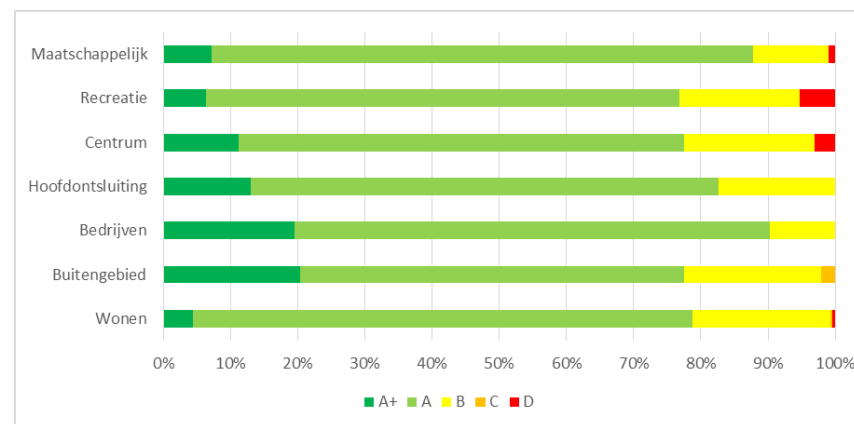


Figuur 9 Kwaliteit onderhoud totaal (schouw 2014)

Er zijn incidenten op een C- en D-kwaliteit, maar deze hebben geen structureel karakter. In het groen gaat het bijvoorbeeld om hagen die kort na de meetperiode hun noodzakelijke onderhoud hebben gekregen. De openbare ruimte in de gemeente Dalfsen is schoon. Een aanzienlijk percentage scoort zelfs A+ op reiniging. Dit gaat o.a. over zwerfvuil, onkruid en hondenpoep.

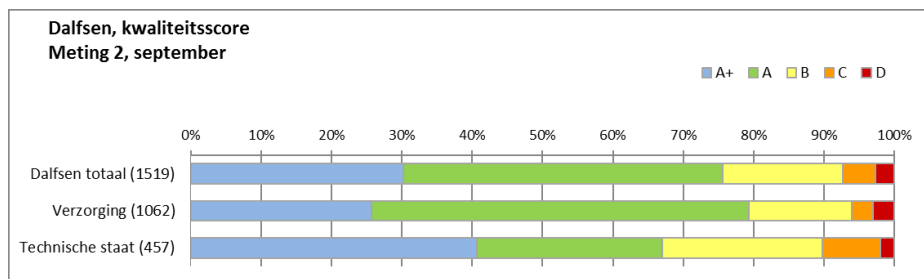
Als per functiegebied wordt gekeken (zie figuur 9) dan valt op dat er geen grote verschillen zijn. Alle typen gebieden kennen ongeveer een gelijke kwaliteit. Natuurlijk zijn er in de praktijk verschillen van plek tot plek, waarbij doorgaans de leeftijd van de inrichting een rol speelt. Langzamerhand treedt meer slijtage en gebruiksschade op en verweren de materialen.

De relatief hoogste onderhoudskwaliteit hebben de bedrijfventerreinen, en de laagste kwaliteit de recreatie- en sportterreinen (exclusief de sportvelden) en de dorpscentra. Maar de verschillen zijn klein.



Figuur 10 Onderhoudskwaliteit naar deelgebieden (schouw 2014)

De schouwresultaten van 2016 laten een lagere score zien (figuur 11): in totaal een nipte kwaliteitsniveau B. Verzorging scoort een ruime B, maar de technische staat een krappe B kwaliteit en verdient aandacht: 10% van de locaties scoort C of lager. De totale weergave is uit te splitsen in beheergroepen en individuele beeldmeetlatten. Hierdoor is bijsturing per beheerdiscipline mogelijk.



Figuur 11 Kwaliteitsscore meting 2, september 2016

De conclusie van de steekproeven is dat de onderhoudskwaliteit van de openbare ruimte gemiddeld op een B-niveau ligt. Incidenteel komen lagere kwaliteiten voor. Daarmee voldoet de gemiddelde kwaliteit aan de ambitiekwaliteit zoals vastgelegd in diverse beheerplannen. Er is wel enige reden tot zorg. Hoewel het gemiddelde niveau B is, laten de opeenvolgende wegininspecties van 2006 tot 2016 wel degelijke een daling zien.

Mening van de inwoners

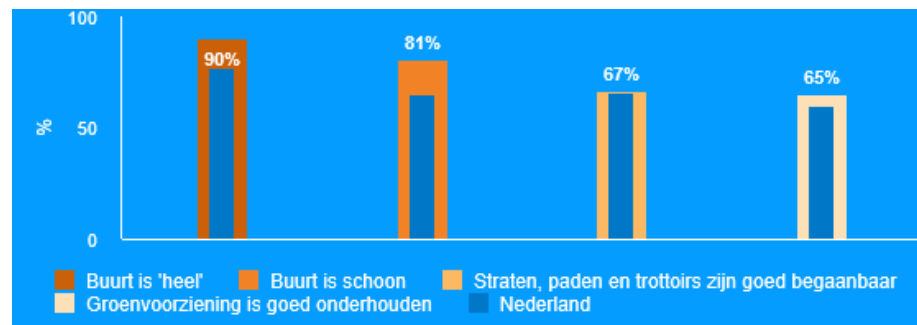
Naast het vaststellen van de onderhoudskwaliteit op basis van de schouwsystematiek is voor de beleving van de openbare ruimte de mening van de inwoners over deze openbare ruimte van belang. Uit de inloopavonden bleek dat men over het algemeen tevreden is over de inrichting, gebruiksmogelijkheden en onderhoudskwaliteit, hoewel er natuurlijk altijd wensen en verbeterpunten zijn. Een groene, veilige en nette openbare ruimte past bij Dalfsen.

In 2015 is het oordeel van de inwoners van de gemeente op meerdere onderdelen onderzocht door 'Waar staat je gemeente'. In figuur 12 en 13 zijn de resultaten van de openbare ruimte getoond.

- Dalfsen scoort hoog met een 8,18 op *De buurt als leefomgeving*, ten opzichte van de landelijke score van 7,88.
- De inwoners van Dalfsen zijn meer dan gemiddeld in Nederland tevreden op de onderdelen heel, schoon, en onderhoud groen. Het oordeel over de begaanbaarheid van straten, paden en trottoirs is gemiddeld. In 2009 werd het onderhoud van wegen en fietspaden beoordeeld met een 7,4.



Figuur 12 Buurt als leefomgeving (Bron: waar staat je gemeente 2015)

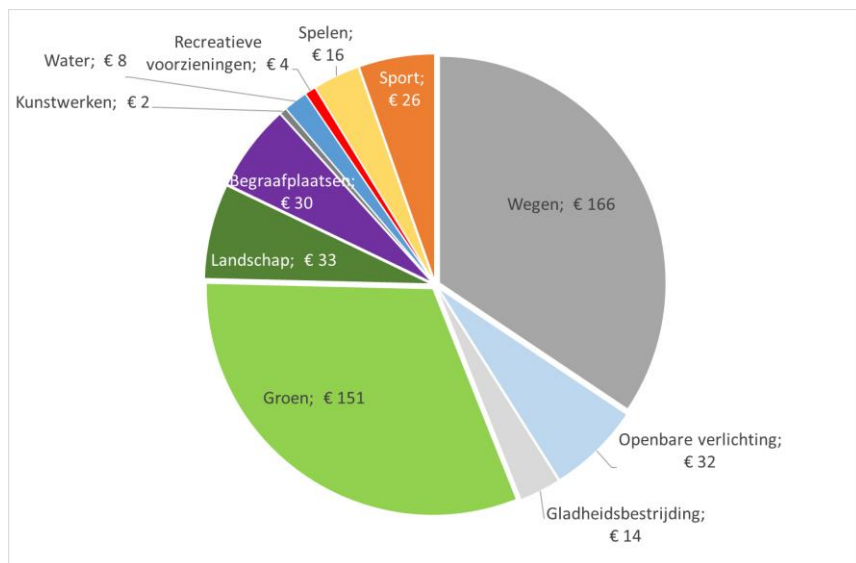


Figuur 13 Staat van de buurt (Bron: waar staat je gemeente 2015)

2.3 Budget voor onderhoud

Voor de uitvoering van het onderhoud van de openbare ruimte is in 2014 5,1 miljoen euro beschikbaar. Hiervan wordt 4,9 miljoen euro besteed aan de daadwerkelijke uitvoering en 0,2 miljoen euro aan de voorbereiding, plannen en toezicht houden op de uitvoering (zogenaamde 'VAT'-kosten). Tussen 2010 en 2014 is het beschikbare budget voor het onderhouden van de openbare ruimte gedaald, met name het budget voor verhardingen is gefaseerd afgenomen met € 440.000,-.

Per woning besteedt de gemeente Dalfsen in 2014 € 482,- aan de daadwerkelijke uitvoering van het onderhoud. Figuur 14 laat de verdeling naar de diverse onderdelen van de openbare ruimte zien:



Figuur 14 Verdeling budget onderhoud openbare ruimte per woning

Het onderhoud van de wegen en het openbare groen vormt de grootste uitgaven post, met respectievelijk € 166,- en € 151,- per woning.

Per m² oppervlakte met alle objecten zoals lichtmasten en speelvoorzieningen, is € 0,79 beschikbaar.

Bovenstaande bedragen zijn structurele budgetten voor het uitvoeren van onderhoud. Daarnaast worden er jaarlijks een wisselende hoeveelheid investeringen gedaan in de openbare ruimte. In deze projecten gaat het om een nieuwe inrichting of functie-aanpassing, maar er is daardoor ook effect op de totale onderhoudskwaliteit.

Berekende onderhoudskosten

Voor de verschillende onderhoudsdisciplines in de openbare ruimte is op basis van normatieve kostenkengetallen berekend welke budgetten nodig zijn bij een beoogd kwaliteitsniveau. Figuur 15 geeft de resultaten weer voor onderhoudsniveau B. Uit deze berekening blijkt dat het budget te laag is om op lange termijn een B-kwaliteit te

realiseren (zie figuur 15). Dit tekort wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door tekorten op het onderhoud van verhardingen. Ook is in 2017 een apart beheerplan voor civiele kunstwerken opgesteld. Hieruit blijkt dat er voor de civiele kunstwerken te weinig budget beschikbaar is (€ 44.000 per jaar).

Figuur 15 Vergelijking beschikbare middelen en berekende onderhoudskosten¹

	Middelen uitvoering huidig onderhoud	Berekende onderhoudskosten B-niveau	Vershil met B-niveau
Wegen	€ 1.667.603	€ 2.332.621	€ -665.018
Openbaar groen	€ 1.848.920	€ 1.735.676	€ 113.244
Openbare verlichting	€ 321.355	€ 350.820	€ -29.465
Gladheidsbestrijding	€ 143.220	€ 143.220	€ -
Kunstwerken	€ 23.800	€ 44.000	€ -20.200
Overig*	€ 842.663	€ 853.575	€ -10.912
Totaal	€ 4.847.561	€ 5.459.912	€ -612.351

Overig* = spelen, water, begraafplaatsen, recreatieve voorzieningen en sport

Om het begrip van de hiervoor gepresenteerde financiële conclusies te versterken, zijn in figuur 16 zijn de gegevens van Dalfsen naast drie gemeenten met ongeveer gelijke inwoneraantallen geplaatst. Putten en Losser zijn op veel punten vergelijkbaar, met name ten aanzien van het beschikbare budget per m². Deze beide gemeenten hebben overigens een vergelijkbaar profiel ten aanzien van de huidige hoge onderhoudskwaliteit (ruime B), en ook een aanzienlijk tekort op het budget voor onderhoud van verhardingen. Losser heeft daarom (noodgedwongen) de ambitie voor verhardingen naar C moeten verlagen. Loon op Zand heeft voor een aanzienlijk deel van het areaal, namelijk woongebieden, bedrijventerreinen en buitengebied, de onderhoudsniveaus C of C+ vastgesteld. Duidelijk is dat de gemeente Dalfsen gemiddeld aanzienlijk meer areaal beheert dan de drie anderen en dat dit ook leidt tot een hoger benodigd budget per woning.

¹ Voor de disciplines gladheidsbestrijding, beheer begraafplaatsen en beheer sportvoorzieningen is niet gerekend op basis van normatieve kengetallen, maar is gekeken naar de feitelijke uitvoering van werkzaamheden. Voor deze onderdelen zijn de onderhoudsbudgetten op niveau.

	Dalfsen	Putten	Loon op zand	Losser
aantal inwoners	27.587	24.269	22.870	22.552
aantal woningen	10.053	9.382	9.355	8.735
areaal kern (m2)	2.548.321	1.491.893	2.020.489	1.535.000
areaal buitengebied (m2)	3.563.155	2.480.292	849.516	2.035.000
areaal per woning (m2)	608	423	307	409
uitvoeringsbudget	€ 4.847.561	€ 3.154.348	€ 2.474.026	€ 2.620.574
budget per woning	€ 482	€ 336	€ 264	€ 300
budget per m2	€ 0,79	€ 0,79	€ 0,86	€ 0,73

Figuur 16 Benchmark gegevens budget en areaal openbare ruimte (Bron: PLAN terra kengetallen gemeenten)



Figuur 17 Centrum Dalfsen

2.4 Conclusies en vergelijking

Uit de voorgaande paragrafen blijkt dat de gemeente Dalfsen een grote openbare ruimte onderhoudt en daarbij een goede kwaliteit levert. De kwaliteit van het onderhoud van de openbare ruimte loopt al wel iets terug over de periode 2014-2016. Tegelijkertijd blijkt uit een vergelijking van de beschikbare middelen en de berekende onderhoudskosten dat de huidige kwaliteit op termijn niet meer te realiseren is. Voor het onderhoud van verhardingen is te weinig budget om een B-kwaliteit vast te houden. Tevens blijkt uit het in 2017 opgestelde beheerplan voor de civiele kunstwerken een tekort.

3. Pijlers beleid openbare ruimte

Volgend uit de missie en visie, zoals beschreven in hoofdstuk 1, is het beleid voor de openbare ruimte in de gemeente Dalfsen voor de komende jaren uitgewerkt op basis van vijf pijlers:

1. Ruimtelijke kwaliteit en beleving;
2. Samenwerken en participatie;
3. Gebiedsgericht werken;
4. Duurzaam in stand houden;
5. Kwaliteit tegen acceptabele maatschappelijke kosten.

Deze pijlers geven zowel richting aan de inhoudelijke kwaliteitsambitie (1 en 4) als de manier van werken (2, 3 en 5). In dit hoofdstuk zijn de doelen beschreven. Hoofdstuk 6 beschrijft de stappen die worden genomen om deze doelen te realiseren.

3.1 Ruimtelijke kwaliteit en beleving

De strategie op het beheer van de openbare ruimte geeft aan: *“ontwikkelen .. leefomgeving, met de hoogst mogelijke (karakteristieke) ruimtelijke kwaliteit en belevingswaarde....”*.

De openbare ruimte is er voor de gebruikers (inwoners, kinderen, ondernemers, bezoekers, recreanten of toeristen) en hun mening is leidend. Zij bepalen wat een aantrekkelijke woon-, werk-, leef-, speel-, of recreatie-omgeving is. De gemeente legt als uitgangspunt in het IBOR de huidige kwaliteit vast voor de inrichting, gebruik en onderhoud. Er zijn op hoofdlijnen twee niveaus gedefinieerd, die per type gebied eigen accenten krijgen:

- **Basis**, waar de gemeente zorgdraagt voor een sobere, veilige en nette basiskwaliteit. Dit niveau is de keuze voor o.a. woongebieden, bedrijventerreinen en het buitengebied. In gebieden met dit niveau is veel ruimte voor eigen inbreng en invulling van omwonenden, belanghebbenden, etc.;
- **Hoog**; De gebieden met het niveau 'hoog' zijn voor iedereen in de gemeente van belang. Dit niveau is de keuze voor de dorpscentra, entrees van de dorpen en accentpunten in de hoofdinfrastructuur en begraafplaatsen. De inrichting is meer bijzonder en opvallend en heeft daarvoor een passend (iets) hoger onderhoudsniveau. Vanwege het bredere belang van deze gebieden neemt de gemeente hier een striktere regie.

In hoofdstuk 4 en 5 zijn deze kwaliteiten uitgewerkt per gebied en kern. De gemeente werkt beeldgericht, zodat het makkelijker is deze kwaliteiten en belevingswaarde te bespreken.



Figuur 18

Nieuwleusen (Zuiderpark)

3.2 Samenwerken en participatie

‘..samen met bewoners, maatschappelijke organisaties en bedrijven..’

Zoals bij het vorige punt benoemd draagt de gemeente zorg voor de eigen openbare ruimte en garandeert daarbij overal een afgesproken kwaliteit ‘basis’ of ‘hoog’. De uiteindelijke beoogde ruimtelijke kwaliteit en beleving krijgt echter vorm samen met bewoners, maatschappelijke organisaties, bedrijven, strategische partners en andere overheden.

Vanuit de eigen ambitie nodigt de gemeente Dalfsen andere partijen uit om mee te denken of initiatieven te nemen. Waar de gemeente zelf projecten of maatregelen in de openbare ruimte uitvoert doet zij dit in overleg en samenwerking met belanghebbenden.

Daarnaast biedt de gemeente ruimte aan anderen, gebruikers, bewoners en ondernemers, om initiatieven te nemen in de openbare ruimte. Bijvoorbeeld om onderdelen van de openbare ruimte zelf te gaan onderhouden of te adopteren, anders in te richten of activiteiten te organiseren. De gemeente nodigt uit initiatieven te nemen en faciliteert deze waar mogelijk (“Ja, tenzij..”). Het gaat steeds om maatwerk, waarbij de gemeente een striktere regie wil houden in de gebieden met een ambitie ‘hoog’, zoals in centra, hoofdinfrastructuur en groene hoofdstructuur. Hier wordt getoetst op het in stand houden en garanderen van een samenhangend beeld en gebruik en het algemeen belang.

In openbare ruimte die vooral van belang en betekenis zijn voor directe omwonenden en gebruikers, zoals in woonstraten en op bedrijventerreinen, is het draagvlak in de directe omgeving leidend. Elke vraag en elk initiatief wordt apart beoordeeld. Openbaarheid en veiligheid zijn de basisvoorwaarden waaraan in alle gevallen moet worden voldaan.

3.3 Gebiedsgericht werken

‘.. samen ..’ ; ‘..karakteristieke ruimtelijke kwaliteit..’

Uit de twee voorgaande paragrafen volgt de samenhangende keuze om de openbare ruimte gebiedsgericht te benaderen:

- Elk gebied krijgt een eigen passende (beeld)kwaliteit (inrichting-onderhoud-gebruik). Deze differentiatie in kwaliteit start met het niveau ‘hoog’ of ‘basis’, maar krijgt accenten en eigenheid door de ruimtelijke karakteristiek per kern en de wensen van de gebruikers.
- De gemeente Dalfsen werkt in wijkteams die dicht bij de bewoners staan. Dit zorgt er enerzijds voor dat de wijkteams weten wat er speelt en anderzijds dat de bewoners de gemeente gemakkelijk kunnen benaderen en invloed uit oefenen.

3.4 Duurzaam in stand houden

“Het duurzaam ... ontwikkelen en in stand houden van een veilige en sociale (fysieke) leefomgeving”

‘Duurzaam’ laat zich op vele manieren vertalen. Voor het IBOR betekent het duurzaam ontwikkelen van de leefomgeving:

- Het samen met anderen doen;
- Een leefomgeving met een lange levensduur;
- Het ontzien van milieu.

Het eerste punt is in paragraaf 3.2 toegelicht. Het tweede punt betekent dat bij de inrichting van de openbare ruimte in het algemeen gekozen wordt voor robuuste, niet modegevoelige materialen en dat alle onderdelen voldoende ruimte krijgen, zodat ze lang mee kunnen zonder overlast of schade te geven. Denk aan een goede standplaats voor een boom of voldoende speelruimte. De omgeving moet enigszins flexibel zijn om veranderingen van gebruik in de tijd en nieuwe wensen van bewoners op te kunnen vangen.

Voor het beheer van de openbare ruimte is gekozen voor de hoogst mogelijke graad van duurzaam beheer. De gemeente werkt volgens de eisen van het productcertificaat ‘Barometer Duurzaam Terreinbeheer’ op het niveau goud. De barometer heeft als doelstelling om op een milieuverantwoorde manier het terreinbeheer van groen en verhardingen uit te voeren. Hierbij wordt gericht op:

- Doelstellingen op verschillende milieuthema’s als bestrijdingsmiddelen, meststoffen, zwerfafval, hondenpoep en strooizout;
- Het bevorderen van een beheer gericht op natuurwaarden en ruimte biedt voor natuur, planten en dieren;
- Inkoop van duurzame materialen en materieel.

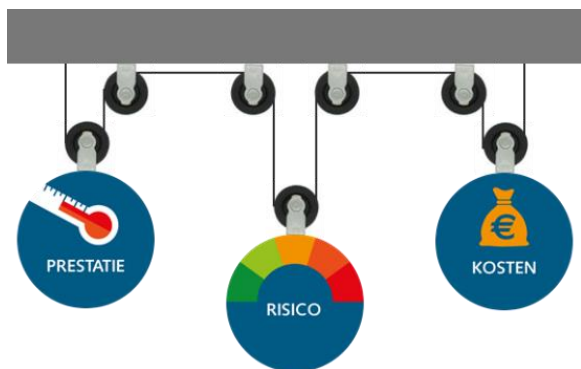
3.5 Financiën; acceptabele maatschappelijke kosten

‘..tegen acceptabele maatschappelijke kosten.’

De openbare ruimte is niet alleen van grote betekenis voor de leefbaarheid en vitaliteit van onze gemeente; het vertegenwoordigt ook een grote financiële waarde. Ook vanuit dit financiële perspectief is het van belang dat er tijdig beheer en onderhoud plaatsvindt die het geïnvesteerde kapitaal op niveau houdt.

Relevant hierbij is de veroudering van de te beheren kapitaalgoederen. Gemiddeld gaat een openbare ruimte 50 a 60 jaar mee. De technische levensduren verschillen uiteraard sterk per kapitaalgoed, maar we moeten er rekening mee houden dat we niet oneindig kunnen blijven ‘doorbeheren’. Er zal de komende jaren sprake zijn van een toenemende vervangingsopgave van kapitaalgoederen in de openbare ruimte.

We moeten de vraag stellen welke maatschappelijke kosten dan acceptabel zijn rond de vernieuwing van openbare ruimte. We kunnen ons daarbij niet alleen laten leiden door ambities over onderhoudskwaliteit (prestaties), maar zullen ook op basis van risico's moeten afwegen welke investeringen het meest noodzakelijk zullen zijn. Waar is de vervangingsvraag het grootst en op welke plekken kunnen (of moeten!) we wellicht volstaan met ‘doorbeheren’.



Figuur 19 Integrale afweging maatschappelijke kosten

We gaan deze keuzes de komende jaren inzichtelijk maken op basis van risico-afwegingen. Bij een risicoafweging staat de vraag centraal welke risico's er zijn als niet tijdig wordt ingegrepen met groot onderhouds- en vervangingsmaatregelen. Er spelen meerdere risico's, bijvoorbeeld:

1. *De veiligheid:* de risico's op ongevallen (gewonden) en aansprakelijkheidsstellingen als gevolg van te lage kwaliteiten;
2. *Kapitaalvernietiging:* mate waarin extra kosten zijn te verwachten door eventueel uitstel van groot onderhoud of vervanging;

3. *Leefbaarheid:* de hinder en discomfort voor onze inwoners (sociale onveiligheid, ontevredenheid, onacceptabel veel klachten en meldingen);
4. *Imago-schade:* de maatschappelijke en bestuurlijke vragen die er komen als we noodzakelijke investeringen uitstellen;

Het op deze manier 'risicogestuurd beheren' van de openbare ruimte staat ook wel bekend onder de noemer van 'asset management' of 'kapitaalgericht beheren'. Doel is om hiermee een nog betere sturing van het beheer mogelijk te maken en bovenal inzichtelijk te maken hoe het (integraal) beheer van de openbare ruimte bijdraagt aan de hogere doelen van de gemeente. Er wordt een apart plan van aanpak (projectvoorstel) geschreven voor de wijze waarop we asset management en het daarbij behorende risicogestuurd beheer gaan invoeren in Dalfsen.



Figuur 20 Nieuwleusen

4. Ambitie per functiegebied

De ruimtelijke kwaliteit en beleving is één van de pijlers onder het beleid voor de openbare ruimte. In dit hoofdstuk wordt dit uitgewerkt naar een ambitie op hoofdlijnen voor de inrichting, het gebruik en het onderhoud. Deze ambitie sluit aan op de huidige werkwijze en denkbeelden. Per gebied is de ambitie samengevat in 'hoog' of 'basis'. Dit is vervolgens verder toegespitst op de functies en kenmerken in paragraaf 4.4. De schema's in bijlage 2 geven een eerste aanzet voor de uitgewerkte uitgangspunten voor de inrichting, het gebruik en het onderhoud.

4.1 Inrichting

De inrichting van de openbare ruimte reflecteert de ligging. In het buitengebied is de beplantingskeuze en –wijze aangepast op het landschapstype. In de kernen zijn de stedenbouwkundige karakteristieken leidend. Op deze manier blijft de algemene identiteit en het onderscheid in buurten en landschappen zichtbaar. Op hoofdlijnen is de ambitie per gebied 'basis' of 'hoog'.

	Ambitie
Dorpscentra	HOOG
Hoofdinfrastructuur	BASIS / HOOG
Begraafplaatsen	HOOG
Woonwijken	BASIS
Bedrijventerreinen	BASIS
Recreatie en sport	BASIS
Maatschappelijk&Dienstverlening	BASIS
Buitengebied	BASIS

Figuur 21 Overzicht ambitie inrichting per functiegebied

Basis

Voor het overgrote deel van de openbare ruimte geldt een 'Basis' ambitie met een eenvoudige, sobere uitstraling. Dit betekent dat gebruik wordt gemaakt van standaard leverbare en veel voorkomende materialen (denk aan grijze betonnen trottoirtegels, asfalt, gras en bodem bedekkende heesters). Deze materialen hebben bewezen een lange levensduur te hebben. Er wordt in deze gebieden terughoudend omgegaan met het plaatsen van meubilair zoals banken en afvalbakken.

In de 'basis'-gebieden zijn accenten mogelijk, maar deze worden niet door de gemeente Dalfsen aangelegd en/of onderhouden. De gemeente biedt ruimte als bewoners of ondernemers dergelijke accentplekken willen aanbrengen en onderhouden. Denk bijvoorbeeld aan bankjes in een hofje, bloembakken aan lantaarnpalen of de aankleding van de entree van een bedrijventerrein.



Figuur 22 Impressie inrichtingskwaliteit basis

Hoog

In de centra, punten op de hoofdinfrastructuur en op de begraafplaatsen geldt de kwaliteitsstrategie 'Hoog'. Hier wordt maatwerk geleverd en kunnen afwijkende en meer luxe materialen worden toegepast. In het groen mogen meer onderhoudsintensieve beplantingen, zoals bloembakken of vaste planten worden toegepast. Dit zijn de plekken die door middel van beeldende kunst, kleur en meubilair een herkenbare eigen identiteit krijgen.

De hoofdinfrastructuur kent een gemengde strategie. Het geheel is 'basis', maar met een kwaliteitsstrategie 'Hoog' voor de knooppunten en entrees. Deze vormen daarmee duidelijke herkenningspunten en accenten op de route.



Figuur 23 Impressie inrichtingskwaliteit hoog

4.2 Gebruik

Het gebruik van de openbare ruimte is leidend voor de gewenste kwaliteit. De gemeente wil een openbare ruimte die past bij de gebruikerswensen.

Op hoofdlijnen worden de volgende functies van de openbare ruimte onderscheiden:

- Verplaatsen, bereikbaarheid en toegankelijkheid voor gemotoriseerd verkeer en fietsers en voetgangers.
- Leefomgeving en natuur, natuurlijke ontwikkeling.
- Actief: spelen, sporten, recreatie, vrijetijdsbesteding, buiten actief zijn.
- Verblijven; ruimte voor ontmoeten, evenementen, feesten.
- Aankleding, aanzien, attractiviteit, beleving.
- Ruimtelijke structuur, Stedenbouwkundig en landschappelijke structuur.

In het onderstaande overzicht is aangegeven welke functies prioriteit krijgen in de diverse functiegebieden. Het betekent niet dat de andere vormen niet voorkomen, maar ze zijn in de afweging minder belangrijk.

	verplaatsen / ruimte voor gemotoriseerd verkeer	verplaatsen / ruimte voor fietser en voetganger	Natuur, leefomgeving plant en dier	Actief: Spelen, sporten, recreëren	Verblijven; plekken om te ontmoeten, evenementen, feesten	Beleven: mooi en aantrekkelijk	Landschappelijke en stedenbouwkundige structuur
Dorpscentra		X			X	X	X
Hoofdinfrastructuur	X	X					X
Begraafplaatsen			X			X	
Woonwijken		X	X	X	X		
Bedrijventerreinen	X						
Recreatie en sport		X		X	X		
Maatschappelijk&Dienstverlening		X		X	X		
Buitengebied	X	X	X	X		X	X

Figuur 24 Overzicht visie en prioritering gebruik openbare ruimte per deelgebied

4.3 Onderhoud

Om de inrichtings- en gebruikskwaliteit te ondersteunen is een passend onderhoudsniveau nodig. Een duurzame, veilige, nette en groene omgeving is een kernkwaliteit van de kernen en het buitengebied van de gemeente Dalfsen en deze wil de gemeente overal bieden.

- *Basis*, voor de hele openbare ruimte biedt de gemeente een minimaal B-niveau voor de technische staat ('Duurzaam, heel en veilig') en een AB-kwaliteit voor de reiniging ('schoon'), het aanzien van verhardingen wordt op C-kwaliteit gehouden.
- *Hoog*; het groen wordt op een A-niveau onderhouden. Dit geldt dus voor dorpscentra, de begraafplaatsen en de hoofdinfrastructuur. De reiniging heeft ook in deze gebieden een AB-kwaliteit, het aanzien van verhardingen wordt op C-kwaliteit gehouden.

Functiegebied	Inrichting	Onderhoud							
		Groen	Verharding	Verlichting	Spelen	Meubilair	Water	Civiele kunstwerken	Reiniging
Dorpscentra	Hoog	A	B/C	A	B	B	B	B	AB
Hoofdinfrastructuur	Basis / Hoog	A	B/C	B	B	B	B	B	AB
Begraafplaatsen	Hoog	A	B/C	B	B	B	B	B	AB
Woonwijken	Basis	B	B/C	B	B	B	B	B	AB
Bedrijventerreinen	Basis	B	B/C	B	B	B	B	B	AB
Recreatie en sport	Basis	B	B/C	B	B	B	B	B	AB
Maatschappelijk & dienstverlening	Basis	B	B/C	B	B	B	B	B	AB
Buitengebied	Basis	B	B/C	B	B	B	B	B	AB

Figuur 25 Na te streven kwaliteiten per onderdeel en functiegebied.

Het bestrijden van overlast door sneeuw en gladheid behoort tot reinigen maar hiervoor zijn geen beeldmeetlatten beschikbaar. De gladheidsbestrijding is erop gericht overlast door winterse gladheid in alle redelijkheid te voorkomen en/of op te heffen waarbij rekening wordt gehouden met de wettelijke verantwoordelijkheid, het milieu en de kosten. Er is aansluiting gezocht bij de integrale landelijke visie op de gladheidsbestrijding. In afwijking hierop worden vrij liggende fietspaden alleen preventief gestrooid als deze vooral utilitair gebruikt worden. "Overige wegen" buiten de kom worden curatief gestrooid. Binnen de kom worden openbaar vervoer routes en hoofdfietsroutes preventief gestrooid, hier wordt dus een hogere ambitie ingevuld.



Figuur 26 Dommelerdijk

4.4 Per functiegebied

Per functiegebied is de kwaliteit samengevat in 'hoog' of 'basis' zoals aangegeven in de vorige paragrafen van dit hoofdstuk. In onderstaand schema en in bijlage 2 staan de uitgewerkte uitgangspunten voor de inrichting, het gebruik en onderhoud (Duurzaam, heel en veilig) beschreven. Deze zijn toegespitst op de functies en kenmerken van de verschillende gebieden.

<p>Dorpscentra</p> 	<p>Ambitie hoog</p> <p>De dorpscentra vormen het hart van de kernen.</p> <p><i>Gebruik:</i> Goed bereikbaar met goede ruimte voor fietsers en voetgangers. Voldoende parkeercapaciteit en ruimte voor ontmoeting en evenementen <i>Inrichting:</i> bijzonder door kleur, patroon, vormgeving of formaat. Eigen kenmerkende kwaliteit en herkenbaarheid ten opzichte van de omgeving.</p> <p><i>Onderhoudskwaliteit:</i> A groen. AB reiniging. Verharding BC. Rest B</p>
<p>Hoofdinfrastructuur</p> 	<p>Ambitie basis / hoog</p> <p><i>Gebruik:</i> Een veilig netwerk alle verkeersdeelnemers. Optimale bereikbaarheid van relevante voorzieningen.</p> <p><i>Inrichting:</i> Doelmatig en herkenbaar, gericht op een rustig en eenduidig beeld. Accenten bij entrees en kruisingen door kleur, verlichting en bewegwijzering.</p> <p><i>Onderhoudskwaliteit:</i> A groen. AB reiniging. Verharding BC. Rest B</p>
<p>Begraafplaatsen</p> 	<p>Ambitie hoog</p> <p><i>Gebruik:</i> In rust de graven van overledenen bezoeken. Intieme en beschutte plekken.</p> <p><i>Inrichting:</i> bijzonder door hagen, oude bomen en vakken met sierheesters.</p> <p><i>Onderhoudskwaliteit:</i> A groen. AB reiniging. Verharding B/C. Rest B</p>



Figuur 27 Historisch centrum Dalfsen

<p>Woonwijken</p> 	<p>Ambitie basis</p> <p><i>Gebruik:</i> Kenmerkend zijn rustige, nette en groene woonwijken. Ruimte voor eigen inbreng. Uitnodigend om te verblijven; wandelen, spelen</p> <p><i>Inrichting:</i> Veelgebruikte materialen zoals trottoirtegels, klinkers, gras en bomen. Uniformiteit en samenhang. Banken en afvalbakken worden niet geplaatst. Aansluitend op de oorspronkelijke ontwerpgedachte van de buurt.</p> <p><i>Onderhoudskwaliteit:</i> B AB reiniging BC verharding</p>
<p>Bedrijventerreinen</p> 	<p>Ambitie basis</p> <p><i>Gebruik:</i> Een vlotte en veilige afhandeling van het verkeer. Goede toegankelijkheid en bereikbaarheid voor vrachtwagens e.d.</p> <p><i>Inrichting:</i> Doelmatig en eenvoudig. Standaard materialen als asfalt en betonklinkers, afgestemd op het zware verkeer. Ruime maatvoering.</p> <p><i>Onderhoudskwaliteit:</i> B, AB reiniging, BC verharding.</p>
<p>Recreatie en sport</p> 	<p>Ambitie basis</p> <p><i>Gebruik:</i> Evenementen, sport en dagrecreatie.</p> <p><i>Inrichting:</i> Veelgebruikte materialen zoals trottoirtegels, klinkers, gras en bomen. Banken en afvalbakken staan alleen op hotspots. Kleuraccenten komen van (sport)verenigingen.</p> <p><i>Onderhoudskwaliteit:</i> B, AB reiniging, BC verharding</p>

<p>Maatschappelijk & dienstverlening</p> 	<p>Ambitie basis</p> <p><i>Gebruik:</i> Bereikbare scholen en voorzieningsgebouwen in en rondom de wijk.</p> <p><i>Inrichting:</i> Veelgebruikte materialen zoals trottoirtegels, klinkers, gras en bomen. Banken en afvalbakken staan alleen op hotspots. Kleuraccenten rondom entrees of bijzondere elementen.</p> <p><i>Onderhoudskwaliteit:</i> B AB reiniging BC verharding</p>
<p>Buitengebied</p> 	<p>Ambitie basis</p> <p><i>Gebruik:</i> Verbindingsnetwerk tussen de kernen. Recreatief en toeristisch gebruik.</p> <p><i>Inrichting:</i> Bomen en bermen langs de wegen die onderdeel uitmaken van verschillende landschapstypen.</p> <p><i>Onderhoudskwaliteit:</i> B AB reiniging BC verharding</p>



Figuur 28 Gebruik maken van het groen in Dalfsen

5. Accenten per kern

5.1 Algemeen

De vijf kernen en enkele buurtschappen in de gemeente Dalfsen worden omringd door verschillende type landschappen. Zoals het essenlandschap ten noorden van de kern Dalfsen en het veenontginningslandschap rondom Nieuwleusen. De karakteristieken van de verschillende landschap zijn zichtbaar in de kernen. Ook de stedenbouwkundige opzet en openbare ruimte van elke kern is anders. Elke kern heeft een unieke ruimtelijke structuur en karakteristieke plekken. Deze onderscheidende kwaliteit staat in dit hoofdstuk beschreven en geeft een verbijzondering van het algemene beleid uit het vorige hoofdstuk.

Centraal staan de plekken en gebruiksmogelijkheden die bewoners waardevol en belangrijk vinden in hun eigen woon- en leefomgeving, evenals de plekken waar verbeteringen mogelijk zijn. Bewoners hebben deze aandachtspunten benoemd tijdens de inloopbijeenkomsten in de vijf kernen. Het zijn plekken waar maatwerk mogelijk is, bijvoorbeeld door een bijzondere inrichting, kleur en fleur rondom belangrijke entrees, beeldende kunst op een dorpsplein of bijzondere bomen in specifieke groenzones.

5.2 Dalfsen

Dalfsen is een grotere kern in de gemeente en gelegen aan de Vecht. Kenmerkend is het zicht over het Vechtdal en de aansluiting met de Bellingeweer, een recreatief en natuurlijk landschapspark. De landgoederen bieden een bijzondere sfeer.

De ruim opgezette woonwijken liggen ten noorden van het historische centrum en de Vecht. Een sport- en verblijfrecreatiegebied en bedrijventerrein maken ook onderdeel uit van de kern. Buurtschap Ankum ligt ten noordwesten van Dalfsen.

Belangrijke plekken in en rond de kern Dalfsen zijn;

- De relatie tussen kern en de Vecht is het meest karakteristiek voor de kern Dalfsen. Het centrum van de kern ligt aan de Vecht.
- Buurtgroen zoals tussen de Ankummer Es en Polhaarweg en tussen de Gentiaan en Meidoornlaan.
- Landschappelijk en recreatief groen. Verschillende plekjes in het Vechtdal, Bellingeweer en de Gerner Marke.



Figuur 29 De molen Fakkert in Hoonhorst

5.3 Hoonhorst

Hoonhorst is een compacte kern met een centraal plein aan de Kerkstraat. Enkele woonstraten sluiten hierop aan. De molen Fakkert is het duidelijke herkenningspunt. Kenmerkend zijn de omringende bosgebieden en landgoederen. Het bosgebied Berkenhorst en de Emmer Hooilanden bepalen de randen van Hoonhorst en de overgang naar het buitengebied.

Hoonhorst kenmerkt zich door actieve bewoners (bijv. Duurzaam Hoonhorst).

Belangrijke plekken in en rondom de kern zijn;

- Het gebied rondom de molen en het Kulturhus.
- De entrees van de kern zoals aan de Zwarteweg en de Kerkstraat.
- Het groen rondom het gebied de Potkamp.
- Het centrale plein aan de Kerkstraat.

5.4 Lemelerveld

Lemelerveld is in vier delen verdeeld door de kanalen en de N348. Doordat de kern eerder in verschillende gemeenten opgedeeld was heeft elk deel een eigen karakter. Zo wordt het zuidoostelijke deel gekenmerkt door het centrumgebied, sportpark Heidepark en enkele villa's en het zuidwestelijk deel door een bedrijventerrein en woonwijken uit verschillende bouwperiodes. Een nieuw viaduct maakt de zichtlijn langs het Overijssels kanaal beter mogelijk. Aansluitend op de visie 'De blik op het kanaal van Lemelerveld' is het Overijssels kanaal van Kroonplein tot de Driepuntsbrug de verbindende openbare ruimte in de kern. Naast de zichtlijn is met de keuze van inrichtingsmaterialen, meubilair en kleur samenhang in deze strook gebracht. Heideontginningen, essen- en kampenlandschappen bepalen het groene karakter rondom de kern.

Belangrijke plekken in en rondom de kern zijn;

- Het kroonplein.
- De bruggen over de kanalen, zoals het gebied rondom de Driepuntsbrug.
- Groene gebieden in en rondom de kern, zoals het parkje rond de katholieke kerk en Sportpark Heidepark.

5.5 Nieuwleusen

Nieuwleusen bestaat uit twee kernen gescheiden door een groene rand met sportvelden. De centrumgebieden liggen aan beide uiteinden van de burgemeester Backxlaan. Langs de N377 ligt een bedrijventerrein, eigenlijk helemaal gescheiden van de kern. De bijzondere ruimtelijke kwaliteit van Nieuwleusen wordt gevormd door de afwisseling van bebouwing met parken en groenzones, zoals de Hulsterplas, Noorderpark en het Zuiderpark. Dit zijn de plekken om trots op te zijn. De woonwijken hebben een minder groene uitstraling.

Belangrijke plekken in en rondom de kern zijn;

- De grote groenzones en parken zoals Noorderpak en Hulsterplas. Deze gebieden worden zowel recreatieve en sportieve activiteiten gebruikt.
- De marktterreinen zijn belangrijk. De gebruiksruijme is een aandachtspunt, voetgangers moeten voldoende ruimte hebben om even te blijven staan en een praatje te maken.

5.6 Oudleusen

Oudleusen ligt aan de Hessenweg/N340. De kern is compact van aard en gericht op het landschap dat eromheen ligt. In de kern zelf is weinig openbaar groen aanwezig; het minst van alle kernen in de gemeente. De randen van de kern bieden zicht op het open heideontginningsgebied.

Belangrijke plekken in en rondom het kern zijn;

- Het buurtgroen tussen de G.W. Spiegelstraat en Schaapmanstraat.
- De kruising Schaapmanstraat en Schoolstraat.
- De groenzone tussen de 'oude' en 'nieuwe' buurt, waar de oude bomen opvallen.
- Het gebied en de bomen rondom de kerk (dorpsplein).
- Het (nog te ontwikkelen) evenemententerrein.
- Aandachtspunt is het buurtgroen ten westen van de Dennenkamp en de groenzone langs Haverland.



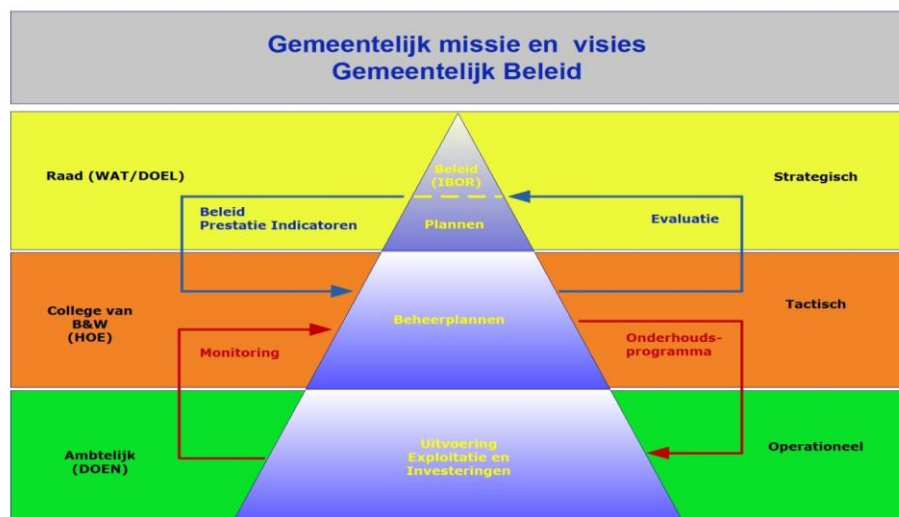
Figuur 30 Groenstructuur in Oudleusen

6. Wat gaan we daarvoor doen

In de vorige hoofdstukken is de visie en missie van de gemeente uitgewerkt naar een strategie voor het beheer van de openbare ruimte. Het beleid is gebaseerd op de vijf pijlers, namelijk:

1. Ruimtelijke kwaliteit en beleving;
2. Samenwerken en participatie
3. Gebiedsgericht werken;
4. Duurzaam in stand houden;
5. Kwaliteit tegen acceptabele maatschappelijke kosten.

Dit hoofdstuk schetst per pijler de stappen die genomen worden om uitvoering aan het IBOR te geven. Daarbij vormt het beleid een paraplu voor de plannen per beheerdiscipline.



Figuur 31 Overzicht beheercyclus

6.1 Ruimtelijke kwaliteit en beleving

a) Onderhoudskwaliteit realiseren door beeldgestuurd werken

Het IBOR benoemt de gewenste kwaliteit op basis van de missie en visie van de gemeente. Daarbij is de conclusie dat een lagere kwaliteit misschien wel kostenefficiënter is, maar onvoldoende is om bij te dragen aan het realiseren van de gepresenteerde toekomstvisie, waarin de (groene) ruimte een kernkwaliteit is.

In de analyse ten behoeve van het opstellen van het IBOR is echter ook geconstateerd dat momenteel structureel te weinig budget beschikbaar is om het areaal openbare ruimte op het (ambitie)niveau te onderhouden. Dit is een niveau dat gemiddeld B-niveau is, met onderdelen en accenten in A-kwaliteit. Het tekort komt vrijwel geheel terecht bij het wegonderhoud en komt door het bedrag dat de afgelopen paar jaar is bezuinigd. Voor het openbare groen is er ongeveer € 100.000,- meer beschikbaar dan het berekende benodigde budget voor B. Dit komt overeen met een niveau B, met A accenten.

Figuur 32 Benodigde budgetten voor gemiddeld kwaliteit niveau B v.s. beschikbare middelen

	Middelen uitvoering huidig onderhoud	Berekende onderhoudskosten B-niveau	Verskil met B-niveau
Wegen	€ 1.667.603	€ 2.332.621	€ -665.018
Openbaar groen	€ 1.848.920	€ 1.735.676	€ 113.244
Openbare verlichting	€ 321.355	€ 350.820	€ -29.465
Gladheidsbestrijding	€ 143.220	€ 143.220	€ -
Kunstwerken	€ 23.800	€ 44.000	€ -20.200
Overig*	€ 842.663	€ 853.575	€ -10.912
Totaal	€ 4.847.561	€ 5.459.912	€ -612.351

Overig* = spelen, water, begraafplaatsen, recreatieve voorzieningen en sport

Voor wegen is een tekort berekend. Hiervoor is op lange termijn de B-kwaliteit en zelfs C-kwaliteit niet te realiseren. Groot onderhoud wordt uitgesteld, waardoor wegen te laat in onderhoud komen. Dit betekent risico's voor kapitaalvernietiging en veiligheid. Het is noodzakelijk om een aanpassing te maken. Daarom wordt het onderstaande 'voorkeursscenario 1' onderhoudskwaliteiten voorgesteld, waarbij de duurzaamheid en veiligheid van wegen op een B-niveau wordt onderhouden en het aanzien van de wegen verlaagd naar C -kwaliteit (scenario 1). Dit ziet er als volgt uit:

Functiegebied	Inrichting	Onderhoud							
		Groen	Verharding	Verlichting	Spelen	Meubilair	Water	Civiele kunstwerken	Reiniging
Dorpcentra	Hoog	A	B/C	A	B	B	B	B	AB
Hoofdinfrastructuur	Basis / Hoog	A	B/C	B	B	B	B	B	AB
Begraafplaatsen	Hoog	A	B/C	B	B	B	B	B	AB
Woonwijken	Basis	B	B/C	B	B	B	B	B	AB
Bedrijventerreinen	Basis	B	B/C	B	B	B	B	B	AB
Recreatie en sport	Basis	B	B/C	B	B	B	B	B	AB
Maatschappelijk & dienstverlening	Basis	B	B/C	B	B	B	B	B	AB
Buitengebied	Basis	B	B/C	B	B	B	B	B	AB

Figuur 33 Scenario 1: Voorgestelde inrichtings- en onderhoudskwaliteiten

Een combinatie van B/C niveau voor 'verharding' heeft een gunstige invloed op het benodigde onderhoudsbudget voor dit onderdeel en verklaart voor het grootste deel de financiële verschillen tussen berekend budget op gemiddeld B niveau in figuur 32 en het voorgestelde en gevraagde budget van € 323.000,- (€ 270k + € 44k + € 9k) in het raadsvoorstel zonder concessies te doen aan duurzaamheid (kapitaalvernietiging) en veiligheid.

De in het IBOR gepresenteerde onderhoudskwaliteiten worden opgenomen in beheerplannen, onderhoudsprogramma's, werkschrijvingen en bestekken. En het 'beeld gestuurd' werken wordt in de wijkteams verder operationeel gemaakt.

Uiteraard zijn er ook alternatieve scenario's mogelijk. In bijlage 3 worden drie alternatieven geschetst (scenario's 2, 3 en 4), met de voor- en nadelen en eventuele financiële consequenties.

b) Opstellen Handboek Inrichting Openbare Ruimte (HIOR)

Om de inrichtingskwaliteiten van de openbare ruimte te kunnen realiseren wordt voorgesteld een handboek voor de inrichting van de openbare ruimte (HIOR) op te stellen. Het HIOR legt de standaard minimum uitgangspunten voor de inrichting van de openbare ruimte vast en zorgt ervoor dat niet steeds opnieuw uitgangspunten en eisen hoeven te worden verzameld bij de verschillende beheerdisciplines en beleidsvelden. Een handboek omschrijft zowel de technische uitgangspunten (maatvoering, constructie, materiaalkeuze e.d.) als de ontwerputgangspunten (ruimtelijke karakteristiek, beeld, sfeer). De uitgangspunten worden zoveel als mogelijk oplossingsvrij gespecificeerd. We kiezen voor een digitaal handboek, die voor iedereen openbaar en eenvoudig toegankelijk is. Hierdoor worden inrichtingskwaliteiten transparant en toetsbaar voor de organisatie, ontwikkelaars en de gebruikers.

c) Monitoren van de onderhoudskwaliteiten

Regelmatige inspecties en schouwen zijn noodzakelijk om de behaalde resultaten van het onderhoud te meten en nieuwe werkplanningen te kunnen maken. De gemeente heeft verschillende metingen uitgevoerd. De monitoring moet een meer continu en regelmatig karakter krijgen met eenzelfde systematiek, zodat conclusies over het verloop van kwaliteit mogelijk zijn. Daarom wordt voortaan twee keer per jaar de (beeld)kwaliteit geschouwd. De resultaten worden opgenomen in de eerste en tweede bestuursrapportage.

d) Monitoren van de beleving van gebruikers van de openbare ruimte

Naast het vaststellen van de onderhoudskwaliteit op basis van de schouwssystematiek is voor de beleving van de openbare ruimte de mening van gebruikers en inwoners van belang. De burgerpeiling, voor het laatst uitgevoerd in 2015, geeft een goed globaal beeld van deze beleving van de openbare ruimte. De resultaten (beleving) worden gekoppeld aan de gemeten onderhoudskwaliteit (norm). Op basis hiervan worden de benodigde maatregelen bepaald en verder uitgewerkt.

We blijven de burgerpeiling gebruiken voor het monitoren van de beleving.

6.2 Samenwerken en participatie

e) Uitwerken participatiebeleid voor integraal beheer van de openbare ruimte

De gemeente biedt ruimte aan initiatieven. Bij maatregelen of projecten neemt de gemeente initiatief om belanghebbenden en strategische partners te betrekken. De gemeente biedt echter ook ruimte voor deze partners om zelf initiatieven te nemen in onderhoud (adoptie openbare ruimte), inrichting of gebruik (activiteiten). Dit is maatwerk. De gemeente moet echter wel bekend maken welke ruimte en (on)mogelijkheden er zijn.

Op dit moment wordt er een pilot met overheidsparticipatie gehouden. Dit project wordt geëvalueerd. De uitkomsten van de evaluatie zijn input en bepalend voor het vervolg proces van participatiebeleid voor integraal beheer van de openbare ruimte.

6.3 Gebiedsgericht werken

f) Het invoeren van buurtplannen

Elke buurt (b.v. kern of wijk) krijgt een eigen buurtplan. Het buurtplan heeft een belangrijke communicatiefunctie en brengt op eenvoudige wijze alle projecten (vanuit beheerplannen en programmering) en regulier onderhoud in een kort overzicht bij elkaar. In het buurtplan is daarnaast ruimte voor ideeën, initiatieven en suggesties van gebruikers. Het buurtplan maakt daarmee integraal beheer afgestemd op de wensen van gebruikers van de openbare ruimte mogelijk. De bewoners krijgen op deze manier goed inzicht wat men de komende periode kan verwachten in de buurt. Daarbij bieden de buurtplannen bij het opstellen ook een goed platform om initiatieven te verzamelen en afspraken te maken met de mensen uit de buurt.

6.4 Duurzaam in stand houden

g) Behoud van de Barometer Duurzaam Terreinbeheer niveau goud

Voor het integraal beheer betekent het duurzaam ontwikkelen van de leefomgeving: *het samen met anderen te doen, te werken aan een lange levensduur en het milieu te ontzien*. Bij de inrichting van de openbare ruimte wordt gekozen voor robuuste, niet modegevoelige materialen en voldoende ruimte, zodat elementen lang mee kunnen zonder overlast of schade te geven.

Voor het beheer van de openbare ruimte is gekozen voor de hoogst mogelijke graad van duurzaam beheer, namelijk werken via de eisen van het productcertificaat 'Barometer Duurzaam Terreinbeheer' op het niveau goud. Op deze manier wordt het terreinbeheer op een milieuverantwoorde manier uitgevoerd en wordt bijgedragen aan de gemeentelijke milieudoelstellingen.

6.5 Kwaliteit tegen acceptabele maatschappelijke kosten

h) Invoeren van asset management en risicogestuurd beheer

We gaan de keuzes rond groot onderhoud en vervangingen van groot onderhoud de komende jaren inzichtelijk maken op basis van risicoafwegingen. Bij een risicoafweging staat de vraag centraal welke risico's er zijn als niet tijdig wordt ingegrepen met groot onderhouds- en vervangingsmaatregelen. Er spelen meerdere risico's, zoals bijvoorbeeld *veiligheid, kapitaalvernietiging, leefbaarheid en imago-schade*.

Risicogestuurd beheer wordt gezien als een aanvulling op de ambities die we voor de inrichting en het beheer van openbare ruimte in dit IBOR hebben voorgesteld. Doel is hiermee een nog betere sturing van het beheer mogelijk te maken en bovenal inzichtelijk te maken hoe het (integraal) beheer van de openbare ruimte bijdraagt aan de hogere doelen van onze gemeente. Er wordt een apart plan van aanpak (projectvoorstel) geschreven voor de wijze waarop we asset management en het daarbij behorende risicogestuurd beheer gaan invoeren in Dalfsen.

7. Wat gaat het kosten

In hoofdstuk 6 zijn alle maatregelen benoemd die nodig zijn om het beleidsplan IBOR in uitvoering te brengen. Dit hoofdstuk gaat in op de bijbehorende kosten.

Maatregelen	Kosten	Planning
Ruimtelijke kwaliteit en beleving		
a. Beeld gestuurde onderhoudskwaliteit realiseren , uitvoeren scenario 1	+ € 270.000,-/jr	Vanaf 2018
b. Opstellen Handboek Inrichting Openbare Ruimte (HIOR)	€ 0,-	2018
c. Monitoren van de onderhoudskwaliteit	€ 9.000,-/jr	Vanaf 2018
d. Monitoren van de beleving van gebruikers van de openbare ruimte	€ 0,-	Sinds 2015
Samenwerking en participatie		
e. Uitwerken participatiebeleid voor het integraal beheer van de openbare ruimte	n.n.b.	2018
Gebiedsgericht werken		
f. Het invoeren van buurtplannen	n.n.b.	2019
Duurzaam in stand houden		
g. Behoud van de Barometer Duurzaam Terreinbeheer niveau goud.	€ 0,-	Sinds 2010
Kwaliteit tegen acceptabele maatschappelijke kosten		
h. Invoeren van assetmanagement en risicogestuurd beheer	n.n.b.	2020

Figuur 34 Kostenoverzicht en planning maatregelen beleidsplan IBOR

In figuur 32 zijn de kosten van de maatregelen a tot en met h uit hoofdstuk 6 weergegeven.

Sommige kosten zijn nog niet goed in te schatten, zoals maatregel e (participatiebeleid) en h (invoering assetmanagement en risicogestuurd beheer), die nog nader uitgewerkt moeten worden. Voor maatregelen geldt dat de planvorming start in 2017-2018, het moment van uitvoering is nog niet bekend.

Anderen zijn eenvoudig in te stellen, zoals het regelmatig monitoren van de onderhoudskwaliteit.

Tot slot zijn er ook maatregelen die een andere manier van werken vragen, zoals maatregel b (HIOR), maar geen extra kosten met zich meebrengen. Hier kan meteen mee gestart worden.

Jaarlijks komen de kosten op € 279.000,-.

Bijlage 1 Toelichting kwaliteitsniveaus onderhoud

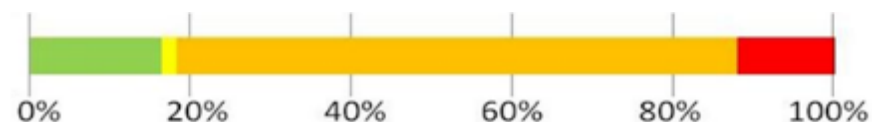
Vanaf de jaren negentig ontwikkelden diverse gemeenten en ingenieursbureaus systemen om de onderhoudskwaliteit beter in beeld te brengen. Deze kenmerkten zich door het benoemen van prestatie en het beeld ('hoe ziet een onderhoudsniveau er buiten uit?') in plaats van de te leveren inspanning. Doel was om te kunnen differentiëren in kwaliteitsniveaus, beter over het onderhoud te kunnen communiceren met gebruikers van de openbare ruimte en het bestuur beter inzicht te geven in de keuzes die zij maakten. Het is immers gemakkelijker om te praten over de kwaliteit die iedereen buiten kan zien dan over hoe vaak een onderhoudsploeg iets doet.

De CROW (kennisplatform infrastructuur, verkeer, vervoer en openbare ruimte) heeft deze systemen bij elkaar gebracht tot landelijke normen, een eerste versie in 2007 en verbeterde versies in 2010 en 2013; 'kwaliteitscatalogus openbare ruimte 2013, landelijke standaard voor onderhoudsniveaus' (CROW publicatie 323). De normen zijn breed aanvaard en geven een explicieter en onderbouwd beeld van de afgesproken kwaliteit, zowel voor bestuurlijke afwegingen als naar de vertaling naar beeldgestuurde bestekken. Hieronder een voorbeeld van één van de vele matlatten uit deze catalogus.

Groen-beplanting-onkruid (Verrekenen op beeld via RAW-werkcategorie 51)				
A+	A	B	C	D
Er is geen onkruid.	Er is weinig onkruid.	Er is in beperkte mate onkruid.	Er is redelijk veel onkruid.	Er is veel onkruid.
bedekking	bedekking	bedekking	bedekking	bedekking
0 % per 100 m ²	≤ 20 % per 100 m ²	≤ 40 % per 100 m ²	> 40 % per 100 m ²	> 40 % per 100 m ²
bedekking door resten	bedekking door resten	bedekking door resten	bedekking door resten	bedekking door resten
0 % per 100 m ²	≤ 10 % per 100 m ²	≤ 25 % per 100 m ²	> 25 % per 100 m ²	> 25 % per 100 m ²
maximale hoogte	maximale hoogte	maximale hoogte	maximale hoogte	maximale hoogte
0 cm	≤ 10 cm	≤ 30 cm	≤ 50 cm	> 50 cm
zodevorming	zodevorming	zodevorming	zodevorming	zodevorming
nee	nee	nee	nee	ja










Vergelijking diverse systemen voor onderhoudskwaliteit

R++	A+		Zeer goed	Zeer intensief	Nagenoeg ongeschonden
R+	A		Goed	Intensief	Mooi en comfortabel
R	B		Voldoende	Standaard	Functioneel
R-	C		Matig	Extensief	Onrustig beeld, discomfort of enige vorm van hinder
Nvt	D		Te slecht	nvt	Kapitaalvernietiging, uitlokking van vernieling, functieverlies, juridische aansprakelijkheid of sociale onveiligheid



De keuze voor bijvoorbeeld de kwaliteit B betekent niet dat dit de enige kwaliteit is die zichtbaar is op straat. Het bovenstaande figuur laat een verdeling zien die past bij het streefbeeld B. Het grootste deel van het areaal laat het gewenste niveau zien ('B'), een deel is vernieuwd en is beter van kwaliteit (A+/A) en een gedeelte is te laag ('C'). Dit laatste is de planningsruimte en werkvoorraad. Pas nadat bij inspecties is geconstateerd dat de kwaliteit te laag is, wordt het betreffende onderdeel in de planning opgenomen. Bij de ambitie B geldt het C-niveau dus als ingrijpniveau. Als richtlijn geldt dat deze planningsruimte maximaal 10-15% van het areaal is en maar één niveau te laag (dus geen 'D' bij ambitie 'B').

Om beter over het onderhoud te kunnen communiceren met gebruikers van de openbare ruimte en het bestuur beter inzicht te geven in mogelijke keuzes wordt er gebruik gemaakt van een beeldenboek. Op de onderstaande afbeelding is daar een uitsnede van te zien. Het is immers gemakkelijker om te praten over de kwaliteit die iedereen buiten kan zien dan over hoe vaak een onderhoudsploeg iets werkzaamheden uitvoert.

ZWERFVUIL OP VERHARDING, IN BEPLANTING EN IN WATER	HONDENPOEP	ONKRUID OP VERHARDING	BOMEN ONDERHOUDSKWALITEIT	GRAS ONDERHOUDSKWALITEIT	BEPLANTING ONDERHOUDSKWALITEIT
 A+ Spic en span: Nergens ligt rondzwerfvuil.	 A+ Spic en span: Nergens ligt hondenpoep.	 A+ Spic en span: Geen onkruid aanwezig.	 A+ Uitstekende staat: De bomen zijn vitaal en volgroeid.	 A+ Uitstekend onderhouden: Geen beschadigingen, onkruid of kale plekken. Gras is kort gemaaid.	 A+ Uitstekende staat: Het openbaar groen fleurdt de straat op.
 A Schoon: Er ligt op het eerste gezicht geen zwerfvuil. Bij goed bewust kijken is toch enige, maar beperkte vervuiling zichtbaar.	 A Schoon: Er ligt op het eerste gezicht geen hondenpoep. Bij bewust kijken is toch enige, maar beperkte vervuiling zichtbaar.	 A Schoon: Onkruid is niet opgekomen. Het domineert echter nauwelijks het beeld.	 A Goed onderhouden: De bomen zijn gezond en vitaal, maar nog niet volgroeid.	 A Goed onderhouden: Weinig beschadigingen, onkruid en kale plekken. Gras is kort gemaaid.	 A Goed onderhouden: Beplanting is overal aanwezig en recent gesnoeid. Geen kale plekken, wel jonge redelijk volgroeide planten.
 B Verzorgd straatbeeld: Op sommige stukken op straat of in de beplanting is zwerfvuil zichtbaar.	 B Verzorgd straatbeeld: Op sommige stukken op straat of in de beplanting is hondenpoep zichtbaar.	 B Verzorgd straatbeeld: Hier en daar is een plek met klein onkruid te zien, vooral rond obstakels en langs wanden.	 B Verzorgd: De bomen zijn redelijk vitaal, maar wel enige achterstand in onderhoud.	 B Verzorgd: Ziet er redelijk onderhouden uit. Hier en daar beschadigingen, kale plekken en onkruid. Gras is niet te lang.	 B Verzorgd: De beplanting ziet er redelijk onderhouden uit. Beplanting kan soms wat karig ogen, maar er zit wel duidelijk leven in.
 C Onverzorgd straatbeeld: Over de gehele straatlengte en in de beplanting is troep aanwezig. Vaak ook grote stukken zwerfvuil.	 C Onverzorgd straatbeeld: Over de gehele straatlengte en in de beplanting is hondenpoep aanwezig.	 C Onverzorgd straatbeeld: Nogal wat onkruid dat in flinke pluiken op straat en langs beplanting staat. Hoogte van onkruid is soms 10-20 cm. Ziet eruit alsof er lange tijd niets aan is gedaan.	 C Onverzorgd: De bomen zien er niet gezond en onverzorgd uit.	 C Onverzorgd: Duidelijke achterstanden in onderhoud. Redelijk veel beschadigingen, onkruid, kale plekken en lang gras.	 C Onverzorgd: Duidelijke achterstanden in onderhoud. Groen is niet gesnoeid en soms ontbreken er struiken en planten.
 D Vervalide straat: De gehele straat en beplanting liggen bezaaid met troep in alle soorten en maten. Straatbeeld doet verloederd aan.	 D Vervalide straat: De gehele straat en beplanting liggen bezaaid met hondenpoep. Straatbeeld doet verloederd aan.	 D Overwoekerende straat: Veel voegen in de verharding zijn begroeid. Randen obstakels en langs wanden laten structurele begroeiing zien. Ziet eruit alsof er zeer lange tijd niets aan is gedaan is.	 D Verwilderd of verdwenen: De bomen zijn bijna dood.	 D Verwilderd of verdwenen: Het gazon lijkt niet onderhouden te worden. Veel beschadigingen, onkruid, kale plekken en te lang gras.	 D Verwilderd of verdwenen: Struiken en planten zijn onbeschadigd en lijken niet onderhouden te worden.

BEBELDENBOEK

PLAN terra

Openbare ruimte

Dorpscentra - inrichting en gebruik

HOOG

Gebruik en inrichting algemeen

De dorpscentra vormen het hart van de kernen in de gemeente Dalfsen. Het is dé plek waar mensen samen komen en dagelijks gebruik van maken. De gebruikswaarde is hoog. Het uiterlijk van de openbare ruimte is onderscheidend en 'luxe'. De centra zijn aantrekkelijke plekken voor alle gebruikers.



Materiaalgebruik

Het materiaal in de centrumgebieden is bijzonder door kleur, patroon, vormgeving of formaat. Groen met een arbeidsintensievere onderhoud, zoals een haag, is hier mogelijk. In de centra staan banken, afvalbakken, beeldende kunst en lichtmasten steeds met een samenhangende vormgeving en kleur.



Identiteit

De openbare ruimte van de dorpscentrum is mede bepalend voor de identiteit van elk dorp. Hier is maatwerk en afwijkende vormgeving mogelijk. Dorpscentra horen bij de gemeentelijke hoofdstructuur. Initiatieven van bewoners zijn welkom maar moet passen binnen de beoogde kwaliteit of de kwaliteit versterken.



Kleur

In de centrumgebieden is plek voor kleur in bestrating, meubilair of beplanting. Het is een van de elementen die de herkenbaarheid en identiteit van de plek bepaald. Voor elk centrum wordt hierin een eigen keuze gemaakt.



Verkeer

De dorpscentra zijn goed bereikbaar. Voetgangers, fietsers en automobilisten kunnen zich veilig verplaatsen. Het accent ligt op voetgangers. Obstakels en hoogteverschillen worden voorkomen om de ruimte toegankelijk te houden, ook voor scootmobiel, rolstoelen en kinderwagens.



Parkeergelegenheid

Er is voldoende ruimte om de auto en fiets te parkeren zonder dat de andere functies daardoor verdrongen worden. Er is meestal voldoende parkeercapaciteit maar het kan op enkele locaties vol zijn op drukke tijden.



Ontmoeting en evenement

Zitplaatsen, voetgangersgebieden en een pleinfunctie geven vorm aan het gebruik en ruimte voor ontmoeting. Naast het dagelijks gebruik zijn de dorpscentra veelal geschikt voor evenementen en activiteiten zoals een markt, sinterklaasintocht of een concert.



Dorpscentra - schoon en heel

HOOG

Zwerfvuil

De openbare ruimte in de dorpscentra is schoon. In de beleving van de gebruikers speelt vuil geen rol. Dit betekent dat op het eerste gezicht geen zwerfvuil zichtbaar is. Alleen bij goed kijken is er toch enige, maar beperkte vervuiling zichtbaar.



Verharding

De rijbaan, fietspaden en trottoir hebben een degelijke uitstraling en versterken de gebruikswaarde. Tegels of klinkers liggen bijna glad, slechts een enkel plekje is ontzet. Het comfort voor de gebruiker is goed.



Hondenpoep

De straten zien er schoon uit. Er ligt op het eerste gezicht geen hondenpoep. Bij bewust kijken is toch enige maar beperkte vervuiling zichtbaar.



Meubilair en verlichting

Het meubilair zoals prullenbakken, bankjes en fietsvoorzieningen zijn heel en vervullen prima de functie. Dit geldt ook voor de verlichting. Er zijn slechts plaatselijk kleine beschadigingen zichtbaar.



Onkruid in verharding

Het onkruid dat zichtbaar is domineert nauwelijks het straatbeeld in de dorpscentra. Het onkruid is net opgekomen.



Bomen en openbaar groen

De bomen en het openbaar groen in de dorpscentra hebben een verzorgde uitstraling en zijn vitaal. Er is geen onderhoudsachterstand.



Water

De oeverbescherming is in een goede staat, het staat nauwelijks scheef en heeft slechts kleine beschadigingen.



Gebruik en inrichting algemeen

Dagelijks rijden er duizenden voertuigen en fietsers van, naar en door het prachtig gelegen Dalfsen. De hoofdinfrastructuur is een veilig netwerk van gebiedsontsluitingswegen. Het zorgt voor een optimale bereikbaarheid van de relevante voorzieningen.



Materiaalgebruik

De openbare ruimte van de hoofdinfrastructuur is doelmatig en herkenbaar ingericht. De ruimte is functioneel, met weinig aankleding. Hier worden standaardmaterialen als asfalt en betonklinkers toegepast, afgestemd op het verkeer.



Identiteit

De inrichting is gericht op een rustig en eenduidig beeld, met een standaardprofilering. Bewegwijzering, verlichting en de entrees zorgen voor de accenten. De gebiedsontsluitingswegen behoren tot de gemeentelijke hoofdstructuur. Initiatieven van bewoners zijn welkom maar moet passen binnen de beoogde kwaliteit of de kwaliteit versterken.



Kleur

De entree en belangrijke kruispunten zijn het visitekaartje van de dorpskern. Deze plekken springen eruit door gebruik te maken van kleur. Kleuraccenten komen van vaste planten, bloembakken of door een brug te accentueren.



Openbaar groen

Het openbaar groen langs de hoofdinfrastructuur bestaat voornamelijk uit bomen, bermen en hagen.



Verkeer

De hoofdinfrastructuur zorgt voor de bereikbaarheid van de gemeente Dalfsen en de kernen die daarin liggen. Het dagelijks fietsverkeer kan zich goed verplaatsen tussen de verschillende kernen.



Verkeersveiligheid

De hoofdinfrastructuur is overzichtelijk, herkenbaar en veilig voor alle verkeersdeelnemers. De overstekbaarheid voor fietsers en voetgangers is goed. De wegen zijn optimaal gedimensioneerd en de kruisingen zijn verlicht. Er gebeuren weinig ongelukken.



Sociale veiligheid

Fietsers, voetgangers en automobilisten voelen zich in het algemeen veilig op de hoofdinfrastructuur. In het donker is het zicht redelijk, de fiets- en voetpaden liggen in het zicht van wegen en de routes zijn overzichtelijk.



Zwerfvuil

De hoofdinfrastructuur oogt opgeruimd. In de beleving van de gebruikers speelt vuil geen rol. Dit betekent dat op het eerste gezicht langs de fietspaden en wegen geen zwerfvuil zichtbaar is.



Verharding

De focus bij het onderhoud van de hoofdstructuur ligt bij het continu bereikbaar en veilig houden van de wegen en fietspaden. Hier en daar zijn er gebreken omdat het asfalt wat begint te verzakken of omdat er een paar losse tegels liggen maar er is geen onderhoudsachterstand.



Hondenpoep

De hoofdinfrastructuur ziet er verzorgd uit. Hondenpoep komt soms voor op of naast de weg maar tast het verzorgde straatbeeld niet aan.



Meubilair en verlichting

Het meubilair zoals verkeersborden en fietsvoorzieningen en verlichting vervullen de functie. Kleine beschadigingen zijn zichtbaar, zoals een lichtmast die een beetje scheef staat. Dit geeft geen storend beeld.



Onkruid in verharding

Het onkruid dat zichtbaar is domineert nauwelijks het beeld van de hoofdinfrastructuur. Hier en daar zijn plekken met onkruid te zien, vooral rond obstakels zoals lichtmasten of verkeersborden.



Bomen en openbaar groen

De bomen en het openbaar groen langs de hoofdinfrastructuur hebben een verzorgde uitstraling en zijn vitaal. De verkeerdoorstroom wordt niet gehinderd door overhangende takken.



Gebruik en inrichting algemeen

De openbare ruimte in de woonwijken is vooral van betekenis voor de wijkbewoners. Zij moeten zich er thuis voelen. Kenmerkend voor de gemeente Dalfsen zijn rustige, nette en groene woonomgevingen. In het algemeen is sprake van een sobere en eenvoudige standaard.



Materiaalgebruik

In woonwijken worden eenvoudige te onderhouden, veelgebruikte materialen toegepast, zoals trottoirtegels, klinkers, gras en bomen. Ze sluiten aan bij de oorspronkelijke ontwerpgedachte van de wijk en stralen uniformiteit en samenhang uit. Meubilair als banken en afvalbakken worden niet in woonstraten geplaatst.



Identiteit

Elke wijk heeft zijn eigen kenmerken door de combinatie van type woningen, tuinen en de opzet van de openbare ruimte. Openbaar groen is belangrijk in de identiteit. Zo heeft iedere wijk een eigen onderscheidende herkenbaarheid die wordt gehandhaafd. De inrichting kent een standaardprofilering maar er is ruimte voor eigen inbreng van de wijk.



Kleur

De standaard-inrichting van de woonwijken zijn sober en hebben weinig kleur. Kleuraccenten komen van de particuliere tuinen of van eventuele accentplekken rondom speelplekken, entrees, of bijzondere elementen.



Verkeer

De verschillende verkeersdeelnemers (fietsers, voetgangers en auto's) hebben voldoende ruimte om zich veilig te verplaatsen in de woonwijken. Fietsers en automobilisten, en incidenteel voetgangers, maken gebruik van dezelfde verkeersruimte.



Spelen

De woonwijken bieden veilige, bereikbare en uitnodigende speelruimtes centraal in de buurt, die uitnodigen om actief te zijn. Dit betekent ruimte voor informeel spelen en ontmoeting, variatie en uitdaging. Speelvoorzieningen worden in overleg met de buurt geplaatst.



Ontmoeting

De openbare ruimte in woonwijken moet functioneren als verblijfs- en ontmoetingsruimte voor alle wijkbewoners. Bewoners worden uitgenodigd om buiten te zijn. Wandelpaden, speelplekken e.d. zorgen hiervoor.



Natuur en ecologie

De woonbuurten worden omringd en dooraderd door groen. In de overgangen naar het buitengebied is dit meer natuurlijk groen, in de kernen zelf meer cultureel. Groen en landschap vormt de kern van de identiteit in de gemeente Dalfsen en van de woonwijken.



Zwerfvuil

Het straatbeeld in de woonwijken oogt opgeruimd. In de beleving van de buurt mag vuil geen rol spelen. Dit betekent dat op het eerste gezicht geen zwerfvuil zichtbaar is. Alleen bij goed kijken is er toch enige, maar beperkte vervuiling zichtbaar.



Verharding

De rijbanen, paden en trottoirs zijn redelijk onderhouden. Ze zijn veilig, functioneel en redelijk comfortabel voor de gebruiker. Er is geen onderhoudsachterstand. Hier en daar zijn schades of slijtage zichtbaar.



Hondenpoep

De woonstraten zien er verzorgd uit. Hondenpoep komt soms voor op straat of in de beplanting maar tast het verzorgde straatbeeld in de woongebieden niet aan.



Meubilair en verlichting

Het meubilair in de woonwijken, zoals speeltoestellen, borden en lichtmasten, vervullen de functie. Kleine beschadigingen zijn zichtbaar, zoals een lichtmast die een beetje scheef staat. Dit geeft geen storend beeld.



Onkruid in verharding

Het onkruid dat zichtbaar is domineert nauwelijks het straatbeeld in de woonwijken. Hier en daar zijn plekken met onkruid te zien, vooral rond obstakels of randen.



Bomen en openbaar groen

De bomen en beplanting in de woonwijken hebben een verzorgde uitstraling en zijn redelijk vitaal. En dragen daardoor bij aan het groene karakter van de gemeente. Soms is er enige achterstand in het onderhoud, zoals enige snoeiachterstand of kale plekken.



Water

De oeverbescherming is in een voldoende staat, het staat hoogstens licht scheef maar heeft weinig zichtbare beschadigingen.



Gebruik algemeen

De openbare ruimte en wegen rondom en op de bedrijventerreinen zijn gericht op een vlotte en veilige afwikkeling van het verkeer, met een goede toegankelijkheid en bereikbaarheid voor vrachtwagens, bestelbussen en personenauto's. Hinder in de vorm van geluids- en trillingsoverlast wordt zoveel mogelijk beperkt.



Verkeer

De openbare ruimte is qua profilering afgestemd op (zwaar en groot) bestemmingsverkeer. Waar nodig kan langzaam verkeer zich veilig verplaatsen door de gescheiden infrastructuur. De verkeersruimte is verlicht.



Inrichting

De inrichting is gericht op een rustig en eenduidig beeld, met een standaardprofilering en ruime maatvoering. De openbare ruimte van het bedrijventerrein is doelmatig en eenvoudig ingericht. De ruimte is functioneel, met weinig aankleding. De boomstructuur is een belangrijke drager van de ruimtelijke indeling.



Parkeergelegenheid

De parkeergelegenheid bevindt zich voornamelijk op de terreinen van de bedrijven. In de openbare ruimte wordt wel rekening gehouden met parkeren voor grote voertuigen.



Materiaalgebruik

Hier worden standaardmaterialen als asfalt en betonklinkers toegepast, afgestemd op het zware verkeer. Het gekozen materiaal is eenvoudig te onderhouden.



Sociale veiligheid

Op de bedrijventerreinen zijn minder ogen op de straat gericht dan in een woonbuurt. Het is daarom van belang dat de openbare ruimte overzichtelijk is, er weinig onverzorgde, braakliggende en onbestemde gebieden zijn en er voldoende zicht is in het donker.



Identiteit

Door de inbreng van de ondernemers/industriekringen kan de eigenheid en identiteit worden vergroot, bijvoorbeeld ten aanzien van bewegwijzering en aankleding van de entrees.



Zwerfvuil

Het straatbeeld van het bedrijventerrein oogt opgeruimd. In de beleving van de gebruikers speelt vuil geen rol. Dit betekent dat op het eerste gezicht geen zwerfvuil zichtbaar is. Alleen bij goed kijken is er toch enige, maar beperkte vervuiling zichtbaar.



Hondenpoep

De straten op het bedrijventerrein zien er verzorgd uit. Hondenpoep komt soms voor op straat of in de beplanting maar tast het verzorgde straatbeeld niet aan.



Onkruid in verharding

Het onkruid dat zichtbaar is domineert nauwelijks het straatbeeld op de bedrijventerreinen. Hier en daar zijn plekken met onkruid te zien, vooral rond obstakels of wanden.



Verharding

De rijbaan, fietspaden en trottoir hebben een degelijke uitstraling en bevorderen een functionele en veilige doorstroom op de bedrijventerreinen. Hier en daar zijn er gebreken omdat de bestrating wat begint te verzakken of omdat er een paar losse tegels liggen maar er is geen onderhoudsachterstand. Het comfort voor de gebruiker is voldoende.



Meubilair en verlichting

Het meubilair zoals prullenbakken, bankjes en fietsvoorzieningen die op de bedrijventerreinen beschikbaar zijn vervullen de functie. Dit geldt ook voor de verlichting. Kleine beschadigingen zijn zichtbaar, bijvoorbeeld dat een prullenbak niet helemaal in 't lood meer staat.



Bomen en openbaar groen

De bomen en gazonvakken op de bedrijventerreinen hebben een verzorgde uitstraling, zijn redelijk vitaal en geven de openbare ruimte een sobere maar duurzame uitstraling. De verkeerdoorstroom wordt niet gehinderd door overhangende takken. Soms is er enige achterstand in het onderhoud.



Water

De oeverbescherming is in een voldoende staat, het staat hoogstens licht scheef maar heeft weinig zichtbare beschadigingen.



Gebruik en inrichting algemeen

De openbare ruimte van de recreatie- en sportgebieden wordt voornamelijk gebruikt voor evenementen, sport en dagrecreatie. De inrichting is hierop afgestemd.



Materiaalgebruik

In de recreatie- en sportgebieden worden eenvoudige te onderhouden, veelgebruikte materialen toegepast, zoals trottoirtegels, klinkers, gras en bomen. Meubilair als banken en afvalbakken worden alleen op hotspots geplaatst.



Identiteit

Elke recreatie- en sportterrein heeft zijn eigen kenmerken door de ligging en grootte van het gebied. De inrichting kent een standaardprofilering maar er is ruimte voor eigen inbreng van de sportverenigingen of evenementenorganisatoren.



Kleur

De standaard-inrichting van de recreatie- en sportgebieden zijn sober en hebben weinig kleur. Kleuraccenten komen van sportverenigingen of van eventuele accentplekken rondom entrees of bijzondere elementen.



Verkeer

De verschillende verkeersdeelnemers (fietsers, voetgangers en auto's) hebben voldoende ruimte om zich veilig te verplaatsen in en rondom de recreatie- en sportgebieden. De nadruk ligt op de bereikbaarheid van de voorzieningen in deze gebieden.



Parkeergelegenheid

De parkeergelegenheid bevindt zich voornamelijk op en rondom de recreatie- en sportterreinen. De openbare ruimte heeft een beperkte capaciteit voor parkeren.



Ontmoeting

De openbare ruimte in recreatie- en sportgebieden moet functioneren als verblijfs- en ontmoetingsruimte voor de bezoekers. Bezoekers worden uitgenodigd om buiten te zijn. Evenementen en sportvelden zorgen hiervoor.



Natuur en ecologie

De recreatie- en sportgebieden worden omringt en dooradert door groen. In de overgangen naar het buitengebied is dit meer natuurlijk groen, in de bebouwde kom meer cultuurlijk.



Zwerfvuil

De openbare ruimte van het de recreatie- en sportgebieden oogt netjes. In de beleving van de gebruikers speelt vuil geen rol. Dit betekent dat op het eerste gezicht geen zwerfvuil zichtbaar is in de bermen, op de wegen of in groengebieden.



Hondenpoep

Het recreatie- en sportgebieden zien er verzorgd uit. Hondenpoep komt soms voor op of naast de weg maar tast het verzorgde beeld niet aan.



Onkruid in verharding

Het onkruid dat zichtbaar is domineert nauwelijks het beeld van de openbare ruimte. Hier en daar zijn plekken met onkruid te zien, vooral rond obstakels zoals lichtmasten of bewegwijzering.



Verharding

De focus bij het onderhoud van de wegen in de recreatie- en sportgebieden ligt bij het bereikbaar en veilig houden van de wegen, fietspaden en trottoirs. Hier en daar zijn er gebreken omdat het asfalt wat begint te verzakken of omdat er een paar losse tegels liggen maar er is geen onderhoudsachterstand.



Meubilair en verlichting

Het meubilair zoals borden, afvalbakken en lichtmasten vervullen de functie. Kleine beschadigingen zijn zichtbaar, zoals een lichtmast die een beetje scheef staat. Dit geeft geen storend beeld.



Bomen en openbaar groen

De bomen en het openbaar groen hebben een verzorgde uitstraling en zijn redelijk vitaal. Soms is er enige achterstand in het onderhoud.



Water

De oeverbescherming is in een voldoende staat, het staat hoogstens licht scheef maar heeft weinig zichtbare beschadigingen.



Gebruik en inrichting algemeen

De openbare ruimte waarin maatschappelijke en dienstverlenende functies voorkomen wordt o.a. gebruikt voor halen en brengen van kinderen die naar school gaan. Of het bezoeken van een gemeenschapshuis. De inrichting is hierop afgestemd.



Materiaalgebruik

In de gebieden rondom maatschappelijke en dienstverlenende functies worden eenvoudige te onderhouden, veelgebruikte materialen toegepast, zoals trottoirtegels, klinkers, gras en bomen. Meubilair als banken en afvalbakken worden alleen op hotspots geplaatst. Accenten worden gelegd met beplantingsvakken.



Identiteit

Elke gebied met maatschappelijke en dienstverlenende functies heeft zijn eigen kenmerken door de ligging en grootte van het gebied. De inrichting kent een standaardprofilering met accentplekken. Er is ruimte voor eigen inbreng van bijvoorbeeld scholen.



Verkeersveiligheid

De verschillende verkeersdeelnemers (fietsers, voetgangers en auto's) hebben voldoende ruimte om zich veilig te verplaatsen in en rondom de maatschappelijke gebieden. De nadruk ligt op de bereikbaarheid van de voorzieningen in deze gebieden.



Parkeergelegenheid

De parkeergelegenheid voor zowel fietsers als auto's bevindt zich voornamelijk op en rondom de gebouwen met een maatschappelijke of dienstverlenende functie.



Ontmoeting

De openbare ruimte rondom de maatschappelijke functies moet functioneren als verblijfs- en ontmoetingsruimte voor de bezoekers. Bezoekers worden uitgenodigd om buiten te zijn. Meubilair en ruimte voor voetgangers zorgen hiervoor.



Zwerfvuil

De openbare ruimte van het de maatschappelijke en dienstverlenende gebieden oogt netjes. In de beleving van de gebruikers speelt vuil geen rol. Dit betekent dat op het eerste gezicht geen zwerfvuil zichtbaar is in de bemen, op de wegen of in groengebieden.



Hondenpoep

De openbare ruimte rondom de maatschappelijke en dienstverlenende functies zien er verzorgd uit. Hondenpoep komt soms voor op of naast de weg maar tast het verzorgde beeld niet aan.



Onkruid in verharding

Het onkruid dat zichtbaar is domineert nauwelijks het beeld van de openbare ruimte. Hier en daar zijn plekken met onkruid te zien, vooral rond obstakels zoals lichtmasten of bewegwijzering.



Verharding

De focus bij het onderhoud van de wegen ligt bij het bereikbaar en veilig houden van de wegen, fietspaden en trottoirs. Hier en daar zijn er gebreken omdat het asfalt wat begint te verzakken of omdat er een paar losse tegels liggen maar er is geen onderhoudsachterstand.



Meubilair en verlichting

Het meubilair zoals borden, afvalbakken en lichtmasten vervullen de functie. Kleine beschadigingen zijn zichtbaar, zoals een lichtmast die een beetje scheef staat. Dit geeft geen storend beeld.



Bomen en openbaar groen

De bomen en het openbaar groen hebben een verzorgde uitstraling en zijn redelijk vitaal. Soms is er enige achterstand in het onderhoud.



Water

De oeverbescherming is in een voldoende staat, het staat hoogstens licht scheef maar heeft weinig zichtbare beschadigingen.



Gebruik en inrichting algemeen

De openbare ruimte van het buitengebied wordt gekenmerkt door bomen en bermen die onderdeel uitmaken van verschillende landschapstypen. De nadruk ligt op recreatief en toeristisch gebruik. Het buitengebied wordt ook gebruikt als verbidingsnetwerk tussen de kernen.



Materiaalgebruik

In de openbare ruimte van het buitengebied is de beplantingskeuze en -wijze aangepast op het landschap. Het materiaal van de verharding is functioneel en makkelijk te onderhouden. Veelvoorkomend is asfalt. Er zijn enkele onverharde wegen.



Identiteit

De (historische) wateren, waterstructuur, wegenpatronen en groenplekken bepalen de identiteit van het buitengebied. In het buitengebied komen verschillende landschapstypen voor zoals Essenlandschap en Bos-senlandgoederen, de karakteristieke elementen worden in stand gehouden. Kenmerkend is de overgang naar de bebouwde kern door natuurlijke randen.



Natuur en ecologie

Inrichting en beheer van het groen, water, bemen en oevers worden afgesteld op de natuurdoelstellingen en natuurlijke ontwikkeling. Het vergroten van de soortenrijkdom van flora en fauna wordt bevorderd.



Recreatief gebruik

Fietsers en voetgangers maken recreatief gebruik van het buitengebied. De duurzame groenstructuur verbindt het groen tussen het buitengebied en de kernen voor ecologie en recreatie. Er is een recreatief fietsnetwerk, zitplekken en er zijn wandelpaden, voorzien van info-panelen. De beleving en het gebruik van het groen aan het water wordt bevorderd.



Verkeer

De verkeersdeelnemers kunnen veilig deelnemen aan het verkeer. Fietsers en automobilisten maken voor een groot deel gebruik van de zelfde infrastructuur.



Zwerfvuil

De openbare ruimte van het buitengebied oogt opgeruimd. In de beleving van de gebruikers speelt vuil geen rol. Dit betekent dat op het eerste gezicht geen zwerfvuil zichtbaar is in de bermen, op de wegen of in groengebieden.



Hondenpoep

Het buitengebied ziet er verzorgd uit. Hondenpoep komt soms voor op of naast de weg maar tast het verzorgde beeld niet aan.



Onkruid in verharding

Het onkruid dat zichtbaar is domineert nauwelijks het beeld van het buitengebied. Hier en daar zijn plekken met onkruid te zien, vooral rond obstakels.



Verharding

De focus bij het onderhoud van de wegen in het buitengebied ligt bij het bereikbaar en veilig houden van de wegen en fietspaden. Hier en daar zijn er gebreken omdat het asfalt wat begint te verzakken of omdat er een paar losse tegels liggen maar er is geen onderhoudsachterstand.



Meubilair en verlichting

Het meubilair zoals picknicktafels, bankjes en afvalbakken en verlichting vervullen de functie. Kleine beschadigingen zijn zichtbaar, zoals een lichtmast die een beetje scheef staat. Dit geeft geen storend beeld.



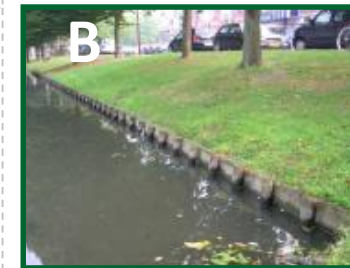
Bomen en openbaar groen

De bomen die veelal in de bermen staan hebben een verzorgde uitstraling en zijn redelijk vitaal. Soms is er enige achterstand in het onderhoud. Het openbaar groen wordt natuurlijk onderhouden.



Water

De oeverbescherming is in een voldoende staat, het staat hoogstens licht scheef maar heeft weinig zichtbare beschadigingen.



Bijlage 3 Alternatieve scenario's

Het voorkeursscenario onderhoudskwaliteiten is gepresenteerd in paragraaf 6.1. In deze bijlage worden de drie alternatieve scenario's gepresenteerd (scenario's 2,3 en 4) en inzicht gegeven in de gevolgen (in kwaliteit en financiën).

2. Voortzetten huidige werkwijze met het beschikbare budget

In de huidige werkwijze wordt groot onderhoud aan wegen deels uitgesteld en met dagelijks onderhoud de kwaliteit op niveau gehouden. Dit kan een tijdelijke strategie zijn, maar leidt op termijn tot grotere problemen, mogelijke calamiteiten en een steeds grotere belasting op het budget voor dagelijks onderhoud. Kortom een negatieve spiraal. Uit deze spiraal komen is duur.

De bijpassende ambitieniveaus zijn hieronder weergegeven, waarbij onduidelijk is hoe lang de C-kwaliteit voor wegen en verhardingen kan worden gerealiseerd.

Aangezien dit scenario wordt ingevuld met de huidige beschikbare middelen, heeft deze keuze op korte termijn geen financiële consequenties. Wel gaat de kwaliteit in het algemeen omlaag en met name op het onderdeel verharding zal dat de komende jaren steeds meer zichtbaar worden. Dit scenario zal leiden tot grote vervangingsinvesteringen in de toekomst.

Kosten van dit scenario € 4.847.561,- = huidige budget

	groen	verharding	verlichting	spelen	meubilair	water	diverse kunstwerken	reiniging
Dorpscentra	A	C?	A	B	B	B	B	B
Hoofdinfrastructuur	A	C?	B	B	B	B	B	B
Begraafplaatsen	A	C?	B	B	B	B	B	B
Woonwijken	B	C?	B	B	B	B	B	B
Bedrijventerreinen	B	C?	B	B	B	B	B	B
Recreatie en sport	B	C?	B	B	B	B	B	B
Maatschappelijk&dien	B	C?	B	B	B	B	B	B
Buitengebied	B	C?	B	B	B	B	B	B

Figuur 35 Scenario 2: Ambitie onderhoud voor strategie 'nietsdoen'

3. Huidige budget handhaven maar herverdelen.

Uitgangspunt van het derde scenario is opnieuw het huidige budget, maar dan herverdeeld. Dit betekent dat het budget voor groen moet worden overgeheveld naar wegen. De belangrijkste consequenties van deze keuze:

- De kwaliteit over de hele openbare ruimte zal moeten dalen naar (B-C).
- De middelen voor groenonderhoud en reiniging zitten voor een groot deel vast in de organisatie, namelijk in de buitendienst en 'Dalfsen werkt'. Deze budgetten overhevelen naar wegen betekent dat budget van de buitendienst (uren-materiaal-tractie) moet worden omgezet naar 'goederen en diensten' t.b.v. de wegen. Dit zal leiden tot minder FTE's / mensen in de buitendienst en zeker gevolgen gaan hebben voor 'Dalfsen werkt' aangezien daar minder werk aan toegekend zal gaan worden.
- Een dergelijke onderhoudskwaliteit lijkt zich niet te verhouden met de doelstellingen van de gemeente uit 'bij uitstek Dalfsen', namelijk een onderscheidende woonplaats, waarvoor bewoners, bedrijven en investeerders kiezen omdat het iets bijzonders te bieden heeft. ('Een plek uit duizenden en niet een plek als duizenden').

Kosten van dit scenario € 4.847.561,- = huidige budget

	groen	verharding	verlichting	spelen	meubilair	water	diverse kunstwerken	reiniging
Dorpscentra	BC	BC	BC	BC	BC	BC	BC	BC
Hoofdinfrastructuur	BC	BC	BC	BC	BC	BC	BC	BC
Begraafplaatsen	BC	BC	BC	BC	BC	BC	BC	BC
Woonwijken	BC	BC	BC	BC	BC	BC	BC	BC
Bedrijventerreinen	BC	BC	BC	BC	BC	BC	BC	BC
Recreatie en sport	BC	BC	BC	BC	BC	BC	BC	BC
Maatschappelijk&dien	BC	BC	BC	BC	BC	BC	BC	BC
Buitengebied	BC	BC	BC	BC	BC	BC	BC	BC

Figuur 36 Scenario 3: Ambitie onderhoud strategie 'herverdelen'

4. Kwaliteit handhaven met benodigde toename budget.

Het vierde scenario zet in op het handhaven van de ambitie met minimaal een B-kwaliteit voor de gehele openbare ruimte. Om deze ambitie te realiseren moet het budget met ca. € 612.000,- toenemen. Een dergelijk scenario heeft als grote voordelen:

- Door het budget voor wegen te verhogen, is voor de hele openbare ruimte een onderhoudskwaliteit van minimaal B mogelijk waarbij kapitaalvernietiging zoveel mogelijk wordt tegengegaan.
- Een verzorgde, aantrekkelijke openbare ruimte die past bij het karakter van de gemeente Dalfsen en bijdraagt aan het realiseren van de toekomstvisie en missie.
- Dit scenario komt het meest tegemoet aan de wensen van onze inwoners, bedrijven en instellingen

	groen	verharding	verlichting	spelen	meubilair	water	civiele kunstwerken	reiniging
Dorpscentra	A	B	A	B	B	B	B	AB
Hoofdinfrastructuur	A	B	B	B	B	B	B	AB
Begraafplaatsen	A	B	B	B	B	B	B	AB
Woonwijken	B	B	B	B	B	B	B	AB
Bedrijventerreinen	B	B	B	B	B	B	B	AB
Recreatie en sport	B	B	B	B	B	B	B	AB
Maatschappelijk&dien	B	B	B	B	B	B	B	AB
Buitengebied	B	B	B	B	B	B	B	AB

Figuur 37 Scenario 4: Ambitie onderhoud minimaal B-niveau

De kosten van dit scenario bedragen € 5.459.912,- = huidig budget + € 612.351,-